OHIO STATE
UNIVERSITY
LIBRARIES

A 14404

the 2nd. ago unknown to
all bibliographer
classical literature —

Fr. I, pp 59 no 1421
and I has no
copy seen
and mentioning only
the first book

ספר

אלפא ביתא

עם ספר

מילי דאבות

אותיות מחכימות. מאירים כספירים. מבהיקים כברקים. עומדים ברום עולם. מלהיב הלבבות ומקרב הנפשות לאביהן שבשמים. אשר יצאו מפי צדיק חסיד ועניו קדוש ה' מכובד ה"ה הרב הגאון המופלג בתורה איש אלקי קדוש בק"ש כמוהר"ר צבי הירש בעל המחבר צמח ה' לצבי זללה"ה אשר אור תורתו זרח בק"ק נאדווארנא ובשארי ק"ק

ואלה מוסיף על הראשונים

ליקוטים נחמדים מפז ומפנינים יקרים

בשם שפת אמת יכונה

אשר יצאו מפי כבוד הרב הצדיק איש אלקים קדוש בנגלות ובנסתרות. לו עשר ידות. לקב"ת מוה"ר משולם פייביש הלוי העליר זצללה"ה אשר אור תורתו הופיע בק"ק באדראדטשין נכד אדמו"ר הרב הקדוש המפורסים אור כביר במקים מוהר"ר משולם פייביש מזבריזא זצללה"ה בעל דרך אמת

בדפוס ההלכך החריף וכו' הנגיד מו"ה יוסף פרידמאן נ"י

פה קאלאמעא שנת תרמ"א לפ"ק

Alpha Betha

BM 506
A23Z4
1880

הקדמה

הנה הדברי קדש הנ"ל הן הנה אשר כבר נקבעו בדפוס ע"י אחד מיוחדי ונכנסי באהל תורה של כבוד הרב הנ"ל ושם אותו בכליו ולא נודע מבטן מי יצא הכרך הנורא הזה. וגם בת"ר שנתעלם מן העין לא עמד טעמו בו באיזה מקומות בקיצור במקום שהרחיב המחבר זצוק"ל בעצמו. ועתה בהתגלגל עת רצון ע"י ברא מזכי אבא ה"ה כבוד הרבני המופלג הותיק וחסיד מוה' דוד אריה נ"י אשר העלה ואשר הביא לבית הדפוס את ספר הקדוש והיקר של כבוד אביו המנוח ז"ל על התורה הנקרא בשם צמח ה' לצבי לצאת אמר עם הספר להעלות גם את הכרך הזה מגוף כתיבת יד קדשו של אביו זללה"ה להודיע לרבים וכן שלימים שדברי קדש הנ"ל יצאו מפי אביו הצדיק הנ"ל ובתוספ' איזה מקומן מה שחסר בהלפא ביתא שנדפסו מקדם. ועוד נוסף עליהם רב פנינים ונופך ספיר מהני מילי מעליותא מילי דאבות אשר נשנו ונאמרו מפי אותו צדיק הנ"ל ונעתקו מגוף כתיבת ידו הקדש ממש. וזכות הרב הגאון המחבר ז"ל יעמוד לנו להטות לבבנו לשמור ולעשות ככל הכתוב בספר הזה. שלא ימוש ספר התורה הזה מפינו עד אשר נזכה להגיע לימים אשר לא ילמדו איש כו' ומלאה הארץ דעה. בב"א :

verlag des Jozef Friedman. Kolomea.

Druck v. M. Bilous in Kolomea 1880.

א) אמת לדבר אמת שלא יצא שום דבר שקר מפיו ולזה
צריך למסור נפשו כדי להדבק בגופא דמלכא כידוע:

אמונה שיהיה נאמן בדבריו לקיים ככל היוצא מפיו. ואפי' יהבין
ליה כל חללי עלמא לא ישנה בדיבורו. ובכלל זה ירגיל
עצמו שלא יחשוב אפי' במחשבה דבר שקר והבאי כדי לקיים
ודובר אמת בלבבו. ומה שעולה במחשבה בלבו איזה מדה או
הנהגה טובה וכל שכן לעשות איזה מצוה יקיים. ואפי' לא הוציא
מפיו כדי לקיים ודובר אמת בלבבו. ודברים העוזרים על הנ"ל
הוא מיעוט שיחה עם בני אדם ושלא יחשוב מחשבות רבות כי אם
מחשבה א' עבודת הבורא יתברך שמו באשר הוא שם לעת עתה.
ואפי' בעבודת ה' לא יחשוב רק מה שיכול לקיים עתה כי מחשבות
רבות מבטלות ומבלבלת האדם מן העבודה:

אהבה לחזק עצמו בכל יום ויום באהבת הבורא יתברך ושלא
להרפות ח"ו ובכלל זה אהבת התורה והמצות ואהבת
בני אדם מישראל ואפי' לפושעים לקיים ובעד פושעים יפגיע
להחזירם בתשובה רק שישנא המעשים רעים שעושה ויזכור להעלות
כל האהבות שיש לו בענייני עולם הזה או איזה אהבה רעה ח"ו
שתבא ללבו לבטלה ביראה ולהעלות האהבה להש"י כידוע ויזהר
מאוד שלא יגשם מחשבתו באהבת דבר גשמי שלא יאהב רק
הדבר הרוחני המחיה והמקיים הדבר הגשמי ההוא ויודה וישבח
למי שברא חלק יפה כזה ויאהב אותו:

ארך רוח לסבול כל דבר בסבלנות גדול ולא יבהלנו ולא יפחידנו
שום דבר בעולם ומשמועה רעה לא יירא ויהיה נכון
לבו בטוח בה' תמיד: ויסבול עלבונות ולא יקפיד על שום דבר
בעולם

בעולם ולא יקום משונאיו ואפי' במחשבה לא ירצה להנקם. וידבק למדת ארך אפים. וילמוד בס' חסד לאברהם לפחות פעם א' בשבוע בריכת אברהם וכשיכול וירגיל עצמו במדות הכתובים שם ילמוד אותו פעם א' בחודש :

אכילה ושתיה לש"ש וילמוד מאוד בס' ר"ח בשער הק' פרק ט"ו ובשל"ה אות ק'. ויזהר לדקדק כל מה דאפשר במאכלים שיהיה על צד היותר כשר שלא יטמטם את לבו :

ב) ברכה יזהר מאוד לקיים מילי דברכות לברכם בדחילו ורחימו כל מה דאפשר וביותר ברכת הנהנין כי כשאינו מברך כראוי המאכל מטמטם את לבו ומשכח עבודת הש"י ומחטיאו ח"ו. יזהר מאד לקיים אל תהי בז לכל דבר ואדרבה לכל דבר שפל ימצא איזה מעלה טובה כידוע מלובן השינים של הנבלה וישבח הדבר הנאה הנמצא בדבר השפל לקיים כי חפץ חסד הוא כידוע. יזהר מאוד ומאוד מן הבטלה המביאה לידי שיעמום ולא יעמוד כשיעור ד' אמות כ"א בדביקות הבורא או בהרהורי תורה ואם מתגברים עליו מחשבות רעות ח"ו ילמוד מתוך הספר דוקא ובכח ובקול כדי לבטל המחשבות זרות :

ג) גמילות חסדים יזרז עצמו מאד לקיים כל מה דאפשר הן בגופו והן בממונו והן בדבורו. וביותר לגמול טובה למי שעשה לו טובה : גירות לקיים כי גר אנכי בארץ ע"ד הנז' בס"י וזה בכל עת הפנאי יביא מחשבה זו ללבו :

גאוה יזהר מאד ומאוד לבקש מהש"י ולחזק עצמו להסיר המדה הזו ממנו ולהחזירם להש"י שהוא בעל הגאוה האמתי וזה ג"כ נוהג בכל עת ובכל רגע :

גניבת דעת : גנות שלא יגנב שום אדם מישראל ואף אם שואלים

שואלים אותו אף אם הוא מן הכת שמצוה לפרסמן מ"מ ירחיק עצמו מזה שלא יעורר דין על עצמו ח"ו ולא יצא מפיו שום דבר מגונה ויחשוב בעת הפנאי תמיד בגנות עצמו וזה לקיים נבזה בעיניו נמאס :

גדר יזהר מאד לקיים גדרים וסייגות האמורים ברז"ל וכל הנמצא בס"י האחרונים ולרשום לעצמו שלא ישתכח ממנו :

ד) דבור הדבור יהיה יקר מאוד שלא להוציאו לבטלה וכ"ש לכעס ולמחלוקת ח"ו או ללה"ר ולרכילות ולילנות או לשקר ולחנופה ח"ו . ע"כ צריך שמירה יתירה וזהירות גדולה ביותר בביתו עם אשתו ובני ביתו ואפי' ההכרחי ימעיט כל מה שיוכל . ויחשוב שכל דבור הוא מרגליות טובה שבא מן העולם הדבור העליון ואין לזורקו לאשפה ולקליפות ח"ו . וירגיל עצמו מאד במדת השתיקה . וכשמוכרח לדבר עם אדם ידבק עצמו מאוד ומאוד ביראת ה' ויחשוב האותיות שמוציא מפיו ויעלה אותם לעולם הדבור להש"י ויהיו דבריו כד"ת וזהו שיחת של ת"ח כו' כידוע ויזהר מאוד שלא ישכיח עצמו מדבר זה בדברו עם ב"א וכן כששומע מן ב"א דבורים יעשה עד"ז כידוע . יזהר מאד לקיים מארז"ל והוי דן את כל האדם לכף זכות ומרשע גמור שמצוה לדונו לכף חוב, יותר טוב שלא להסיח ממנו ולדבר בו ע"ד לא דברה תורה במתים אב לא שמוכרח אתה לדונו . גם יזהר שלא לומר על שום אדם מישראל שזה אין לו חלק לעוה"ב אפי' הוא רשע גמור כמ"ש המעמק ישלמנה :

דרך ארץ ילמוד עד שיהיה בקי בר"ח במס' דרך ארץ ובשל"ה אות ד' יזהר מאוד שלא יוציא מפיו דבר מגונה ולא לשמוע דבר מגונה ובפרט בפני בנו ותלמידו שלא ילמדו ממנו.

גם לא יצא דבר קללה מפיו לשום אדם בעולם וילמוד לבני ביתו זה. גם לא שום אלה ושבועה. וגם לא בחיי ראשי. וימעט שיחה עם אשתו כל מה דאפשר:

ה) הרהור יזהר מאוד ומאוד בכל עת ובכל רגע מהרהור עבירה ח"ו כגון הרהור ניאוף והרהור שנאת חנם וכל השנאות כמו שנאת חנם אם לא שראה דבר עבירה בחבירו יהיה מותר לשנאותו. או הרהור קנאה ותאוות. או הרהור גאוה והתפארות. או הרהור שירא לבשר ודם יותר מיראה לבורא במקום שהם נגדייך. כל אותה ההרהורים יבטל אותם ביראת ה' תיכף ומיד כשבאים במחשבתו. ואח"כ יעלה אותם ע"ד הידוע כש"י וביותר צריך ליזהר מהרהור ניאוף שלא ישהה בו כי מיד יבא לידי קישוי והמקשה עצמו לדעת הוא בנידוי:

הלל להלל להקב"ה ולהבחין בברואיו בנפלאותיו ולהללו וכן בכל דבר ודבר ירגיל עצמו למצוא בו דבר נאות ולשבחו ולהעלות השבח ההוא להש"י ולא לשום בריה ח"ו ולהלל ולשבח הצדיקים והחסידים ואנשי מעשה ויזהר שלא יבא ח"ו מן השבח גנות:

הסתכלות לא יסתכל בפני אשה ולא בבגדיה אם לא ראיה בעלמא ותיכף ומיד יחזור להש"י להודות לו שברא חלק יפה כזה ונתן לה חן כידוע. ולא יסתכל בנוי בפני אדם הכועס או בפני אדם משוגע ובפני אדם רשע ובפני אדם שוטה. ובפני אדם עכו"ם וסר וזעף אם לא במי שהוא דבוק להש"י מצוה להסתכל בפניו שמוליד ע"י ראייתו קדושה בנפשו. ולא יסתכל חוץ לד' אמות. ולא יסתכל בבהמה חיה ועוף כשנזקקין זה לזה. לא יסתכל בדברים טמאים ובדברים מאוסים. ולא יסתכל בפני המת ולא יקרא בכתב שע"ג המצבה ובכל דבר שמותר להסתכל יסתכל

בעין

בעין השכל על הכח הרוחני שבדבר הטו׳. ומצוה להסתכל בשמים ובכוכבים ע"ד שאו מרום עיניכם אבל לא בלבנה שהיא כמליץ כו׳. יזהר מאד שלא יהרהר במחשבות המטונפות בד"ת כי מוציא מן הקדושה לקליפות ח"ו: הדור יזהר מאד לקיים והדרת פני זקן זה שקנה חכמה לקום מפניו ועי"ז נזכה לחכמה. הדור מצוה עד שליש כמשרז"ל יהדר במצוה ויהיה מן המהדרין מן המהדרין:

ו) ותיקות ותיקון פירש"י ז"ל המחבבים המצוה יפה ותיק ויחבב המצות בכל מיני חבוב ויקיים הנחמדים מזהב כו׳ טוב לי תורת פיך כו׳ כל זה יקיים בפועל בעת שהוא עוסק בתורה ובמצות ובתפלה לא יבטל מפני כל מין דעלמא מפני חבוב הדבר מצוה: ותרנות יהיה ותרן בממונו כמשרז"ל שהיה מניח פרוטה כו׳ ועל כל דבר מצוה יהיה ותרן ולא יקפיד בביתו על שום דבר כי המחלוקת והמריבה בבית הוא חמור מאוד רק אם יוכל בעצמו שלא לכעוס אזי יתראה לבני ביתו כאלו הוא מקפיד אבל ח"ו שיבא כעס והקפדה ללבו ואפי׳ על דברי מצוה לא יכעוס בלבו כמ"ש האר"י ז"ל רק לפעמים יתראה עצמו כאלו הוא כועס כי עון הכעס גדול מאד. ועל הוצאות ביתו יתן כמו שברצון אשתו והש"י יזמין לו. ויאמין באמונה כשאדם עושה דבר לש"ש נותנין לו צרכיו לדבר זה וכשהוא עושה זאת לש"ש להרחיק עצמו מן הכעס ומן ההקפדה אזי בודאי מזמין לו הש"י. ובלבד שיהיה אמונה זאת תקועה בלבו כי חסרון אמונה בכל דבר מבטלת ההבטחה כידוע. ויפרוש מעשר מכל מה שהש"י מזמין לו ולא יחשוב שיתן יותר ממעשר הריוח רק בכל פעם יפריש כי ההפרשה עושה מצוה ועוסק במצות תמיד ויאמר לשם יחוד כו׳ גם יתן בכל יום לפחות ג׳ פרוטות לצדקה ויאמר לשם יחוד כו׳ ויסיר מדת

הכילות

הכילות והקמיטות מלבו כי קמיטו תורה על דין הידוע . ובכל דברים הנ"ל יכוין להמשיך השפעות החסדים עליו ועל כל ישראל כדי שיהיה נחת רוח ליוצרו ב"ה :

וידוי יתודה קודם הבדלתו בשבירת לב ע"ד לפני לחטאי חטאתי תבא ויזכה שיהיה השלחן מזבח כפרה כידוע :

ז) זהירות יזהר מאד בדברים שהם סור מרע :

זריזות שיהיה זריז בכל דבר שהוא בכלל לא תסור מן הדבר ה' ויעשה כל מעשיו לש"ש בזריזות ובשמחה ולא בעצלות ובעצבות כי הזריזות והשמחה מרבה חיות ויקיים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימית בהם שהוא העצבות כידוע :

זכירה יזהר מאד לקיים כל מצות שכתוב בהם זכירה כמ"ש האר"י ז"ל וס"י ולחזק עצמו לזכור הדברים :

זכה ומזכה יראה בכל עת ויצפה להש"י שיסלה לו מצות שיהיה זוכה ומזכה לאחריני ויהיה זכות הרבים תלוי בו :

ח) חבר טוב יהיה לו תמיד שידבר עמו בעבודת הש"י ויתרחק מאד מחבר רע : יקיים וחטאתי נגדי תמיד ובלב נשבר ויבקש מהש"י שלא יחזור עוד לכסלה :

חצות יחזק עצמו מאד ומאד לקום בחצות לילה :

ט) טהרת יהיה טהור בכל עת בטבילת מים גופו . וידיו בנטילת ידים תיכף ומיד שהוא יטול נ"ט ולא ישהה הטומאה עליו אם אפשר אפי' כדי הלוך ד' אמות לא ישהה. גם טהרה בבגדיו כמ"ש והטהרו והחליפו שמלותיכם . וכלי תשמישיו כוסות וקערות יהיו נקיים כי זה מעורר טהרת הגוף וטהרת הגוף מעורר טהרת הנפש :

י) יראה בכל יום ויום להמשיך עליו תוספת יראת ה' ויראת ה'

מוסיף

מוסיף ימים. דהיינו שילמוד בש"ס למען תהיה יראה קבועה בלבו. וכל יראת עוה"ז יבטלה בלבו באמרו כי עוה"ז הוא כחלום ואין אדם מצטער בהקיץ על דבר שבחלום. ויעלה היראה הזאת להש"י פ"ד אוי לנו מיום הדין כו':

ייאוש יחזק עצמו מאחד שיתייאש מן עוה"ז מן הנאותיו הבלות ויעזב כל מגמתו והנאתו ושמחתו ותענוגיו אם הוא משיג דבר מהעוה"ז לעוה"ב:

כ) כבוד אם בא לך כבוד מבנ"א אל תהנה בו ח"ו ותעלהו להש"י כמ"ש תנו כבוד לה' אלהים ויחשוב שמצידו אינו ראוי לכבוד ולכתחלה יברח מן הכבוד כי הוא מהג' המוציאים האדם מן ט' ותכבד מאחד יראי ה' ולכבד ספרים וכל דברי קדושה. וכל היום כולו אומר כבוד להש"י בכל מעשיך ועניינך:

כף זכות לדון את חבירו לכף זכות וזאת מדה מעולה ויקרה מונעת קטטה ומריבה ונותן שלום בארץ וגורם שמן השמים ידונו אותו לכף זכות. וגורם שיהיו לו מליצים ופרקליטים בשמים ודנין אותו לכ"ז ומסלק המקטריגים ואין בהם כח לקטרג: ומרבה כבוד שמים כי כל עבירה הוא ממעט כבוד שמים. והקב"ה חפץ בו מאד ומראה לו אהבה יתירה ולספק ח"ו כל החושד בכשרים לוקה בגופו. וזה לאדם אשר מעשיו שקולים אבל לאדם רע אפי' עושה טוב ידינהו לכף ח"ב שעושה להראות עלפים. וזה בלב ובמחשבה ימצא זכות לאדם טוב ואוב לרע אבל לא לדבר באדם רע כי אין שיגור כו'. ועוד שלא יעורר קטרוג על עצמו ח"ו ואם יכול לבא לידי בירור יותר טוב שישאל אותו ואם חטא יודיענו ויוכחנו ומאי קא עביד:

ל) לב טוב זה כולל כל המדות טובות כמ"ש ז"ל בכלל דבריו דבריהם

דבריכם. ומכל משמר נצור לבך דהיינו מכל דבר רע מגאוה ומקנאה שנאה. וחמדה רעה. ומתאות רעים ומאהבות ומראיות רעות. ומכעס ומעצבות ומהתפארות. ומקלות רוח. ומאכזריות ומכילות ומליצנות ומקמיצות ומכל דבר שהוא בכלל דרע ישמור את לבו, כאישון בת עין שלא ידבק בו אבק רע מהמדות רעות הנ"ל. ויהיה תמיד טוב לב וטוב הוא מלשון התורה כמו בהיטיבו את הנרות. וירא אלהים את האור כי טוב. שיהיה תמיד אור השכל מאיר על הלב ויהיה תמיד בענוה ובשמחה ובאהבה עם המקום ועם הבריות. ושלא יאמר ולא יתאוה לשום דבר שאינו שלו כי זה מורה על רוע לבו על המקום שלא נתן לו דבר זה ועל הבריות ומורה על הגבהות ואדרבה ירחם ויאהב הבריות כ"כ שאם היה לו כל אלפי עלמא היה משפיע לעולם למלאות רצונו של כל אדם ולא היה מעכב לעצמו כי הוא הבל וריק ולמה לו למלאות תאותו :

טהרת לב יטהר לבו בכל שעה ושעה מכל טומאות ויזהר בכל הדברים שאחז"ל שמביאים טומאה על האדם כי אלו הטומאות מטמטמים את הלב. יש טומאות הבאים מהסתכלות עינים. וטומאה מריח רע. וטומאה ממגע ידים. וטומאה היוצא מגופו כגון זיבה וקרי וטומאה מהתקרבות לאדם רע וכעס כמאחז"ל אסור לאתקרבא בהדיה וכ"ש טומאה ממאכלות אסורות וכיוצא בזה הרבה ישמור מהם מאד מאד וביותר מהרהור עונות שהוא חמור מכל הטומאות הנ"ל. ויתפלל להקב"ה תמיד על לב טהור ולב טוב. ועל פתיחת הלב בחכמה ויזהר שיהיה לו כובע וכתונת מיוחד לזיווג ולא להתפלל וללמוד בהם : ויזהר בטבילה אחר הזיווג · וילמוד מאד בש"י איך שיהיה הזיווג לש"ש ובקדוש'

ובקדושה ובטהרה שלא ימשוך על עצמו רוח הטומאה. וכן באכילה ושתיה. כי אכילה ושתיה וזיווג המה ראש הטומאות וראש הקדושות המטהר והמקדש עצמו בהם:

לימוד ילמוד בכל יום תנ"ך משנה גמרא זוהר מדרשים ואגדות ופוסקים. וספרי יראים מאד ומאד כי הס"י מזכירים את האדם שיהיו כל מעשיו ולמודיו להש"י וכל למודיו יהיה בדביקות להש"י ולעשות נחת רוח לפניו כמו בן טוב שעומד לפני אביו לעשות לו נחת רוח וג"כ הוא ירא מלפניו אם לא ילמוד כהוגן ויושב בבושה לפניו. ומתיירא לחשוב מחשבה אחרת שלא ירגיש אביו בו. כן ידבק עצמו באמונה שהוא עומד לפני הקב"ה וילמוד בדחילו ורחימו ויכין עצמו מאד לזה שלא ישכיח עצמו מזה. וינוח עצמו מעט בכל שעה שיתיישב דעתו לדביקות הבורא וזה דרך כלל ובדרך פרט תעיין מאד בס"י איך יהיה למוד לש"ש:

מ) מחילה מאד ומאד החזיק ותגבר עליך המדה הזו למחול לכל מי שהרע לך בין במעשה רעה ובין בדבור רע אף אם אינו מבקש ממך ותהיה מן הנעלבים ואינם עולבים כו' שמחים ביסורין כו' ר"ל שיש לשמוח מאד אם בא לו איזה חרפה או דבר רע מן אדם והאדם ההוא הוא ודאי שליח מהקב"ה כמ"ש ה' אמר לו קלל. והוא השבט של הש"י וכי יש לאדם המוכה לכעוס ולנקום לנטור להשבט המכה אותו. ואדרבה אם יודע שנתחייב מיתה והמושל רחם עליו והכה אותו בשבט קלה ופטרו ראוי לו לשמוח באותו השבט. ומכ"ש שלא לשנוא ולנקום בהשבט. ויזכור תמיד מ"ש הרח"ו ז"ל ואם עיני שכל לך היה לך לרדוף ולבקש אחר מי שיחרפך ויגדפך כי חיי' הוא נותן לך. ע"כ יש לו לקבל בשמחה גדולה מכל אדם ומכ"ש מאשתו שהיא בודאי

בורא״י אוהבת אותו בשעת מעשה שהיא מקללת ומחרפת וזה סימן מובהק שהיא מוכרחת ע״ז כנ״ל . ע״כ ימחול לה תמיד ולא ישנאה בעבור זה ויעבור על לא תשנא כו׳ . ואדרבה יאהבה עבור זה כי מה לו לבקש אחרים שיחרפוהו והם עושים בשנאה גדולה ועושים עבירה והיא עושה זאת באהבתה אותו ואין עבירה כ״כ בידה והיא נותנת לו חיים :

מדות כל המדות טובות הנז׳ בדרז״ל ינהוג תחלה בביתו בין הש״י וביתו שהוא נ״ק רעך וריע אביך כו׳. וביתו ובין אשתו שהיא נ״ק ג״כ רעך. ובין בני ביתו שהם אחים ורעים. וזהירות יתירה צריך בביתו יותר ויותר מבין אדם לחבירו מן החוץ :

מתון שיהיה מתון בכל ענייניו ואפי׳ בדבר מצוה הנעשית ממנו לחבירו צריך מתינות כגון צדקה צריך תחלה למתינות למי יתן ואיך ומה וכיוצא בזה ומ״ש זריזין מקדימין כו׳ חטאתי ולא התמהמתי כו׳ הוא במצוה גלויה ומפורסמת שאין צריך לבה״כ וכיוצא. ובכל המצות צריך לך הכנת לב לעשותה לשמה והתבוננות גדול והראשונים היו זריזין מקדימים כו׳ שהיו דבקים מאד בהש״י ולא היו צריכים להכנת המחשבה :

מעשים טובים כל מה שתוכל בכחך לעשות עשה ויהיה בעיניך כאלו אתה אוצר לאוצר וכל מה שתלמוד יהיה בעיניך כמוצא שלל רב :

ג) נדיבות שיהיה נדיב לב לכל אדם ונדיב על נדיבות יקום שיש לו תקומה ע״י הנדיבות והתקומה היא שיתנדב עצמו להקב״ה בממונו ובגופו ובנפשו ויתפלל ע״ז להש״י בסתרו וזה נדיבה המסכנה :

נאמן רוח מכסה דבר לא יגלה סודותיו וסתריו לשום אדם בעולם

בעולם ולא יספר לשום אדם מה שבינו לבין אשתו הן טוב הן רע ח"ו. ובכלל זה שלא יבטיח לשום אדם דבר אא"כ יכול לקיים תיכף ומיד. וירגיל לשונו לומר איני יודע שלא יתבדה כו'. ושלא יגלה שום סוד אדם. ובכלל זה שלא יגלה מעשיו הטובים ומדרגה שהוא בה כמו אדם שאינו רוצה לגלות מטמונו בפני שום אדם. ובכלל זה שיהיו ד"ת יוצאים נאמנים מפיו שהוא מקיים אותם וקשוט עצמך כו'. ואם אומר ברבים ד"ת שראוי לקיימם והוא אינו מקיימם שאינו יכול יאמר ראוי לו לעשות זה ויכלול עצמו עמהם וכן כשמוכיח ברבים יכלול עצמו עמהם וכמ"ש אנחנו מעלנו. ובכלל זה כשבני אדם חושדים אותו באיזה דבר ינקה עצמו לפניהם. ובכלל זה שירחיק עצמו מן הערבות והפקדונות:

(ס) סיפוק מדת הסתפקות היא אבן יקרה כו' שיסתפק במזון כל מה שיוכל במיעוט וימעיט הנאתו כל מה שיוכל כי אין בא אל הקדושה רק מה שאוכל כדי חיוני והיותר אל החיצונים ויזכור זה תמיד אם לא בשבת הכל אל הקדושה:

סבל יסבול עול מלכות שמים מאד ומאד. ר"ל שיחזק מחשבתו מאד ומאד בכל עת ובכל רגע שהשכינה מלכה"כ. את השמים ואת הארץ אני מלא לית אתר פנוי מיניה ויחזק עצמו מאד בזה לסבול היראה זו כי חסרון היראה בא לאדם שאינו רוצה לסבול עול יראה ע"כ יחזיק במדת הסבל. גם יסבול עלבונות כנ"ל וכל דבר הבא עליו מהש"י ובעת הפנאי יחשוב כל דברי הרעים שיש בעולם ומה שהיה וידמה במחשבתו כאלו באו עליו וילמוד עצמו לסבול ויקבל עליו לסבול מאהבת הש"י כמ"ש ר"ע כל ימי הייתי מצטער כו' ויבקש רחמים שלא יבאו עליו ולא לידי נסיון וכמ"ש תנ"ת למבעי רחמי · ולתת שבח והודיה להש"י

ל הש"י שלא באו עליו ע"ד אתה סתר לי כו' כידוע :

ע) עין טובה שיראה כל אדם בעין טובה ר"ל שימשוך לו ברכה במחשבתו מהש"י שיתברך עוד יותר ויותר ע"ד טוב עין הוא יבורך . ולהפך עין רעה מצמצם ח"ו השפעתו הא' מאן דלא מר שבחא דחבריה דבנוי או דממוניה בעי לברכא ולאודאה עליה ברכאן כו' ואי מני שבחא דחבריה ולא אודי עליה ברכאן הוא נתפס בקדמיתא לעילא . ואי איהו מברך ליה הוא מתברך מלעילא וברכתא בעי לברוכי ליה בעינא טבא ולא בעינא בישא ובכולהו בעי קב"ה רחימותא דלבא . ומה מאן דמברך לחבריה בעי קב"ה דיברך ליה בעינא טבא ובלבא טבא וברחימותא מאן דמברך לקב"ה על אחת כמה וכמה דבעי עינא טבא ולבא טבא ורחימותא דלבא ובנ"כ ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך . ובכלל זה לבקש על חבירו שימלא המקום חסרונו : וירגיל עצמו לבשר בשורה טובה בעין טובה . רוח נמוכה זהו :

ענוה בורא ענוה שלא יפסיק מחשבתו מיראת הבורא והוא אינו חשוב לכלום ע"ד ונחנו מה. ומאד ומאד הוי שפל רוח לפני כל אדם וימצא בכל אדם מה שהוא חשוב ממנו כידוע ומכ"ש אם חושב עצמו לכלום ולחבירו יחשוב כמו שהוא. ולבריה קלה שבקלות אל יבזה . ויראה הכנעה בדבורו להיות דבורו בנחת ולא בגערה . והכנעה בראיה שלא יביט בפני אדם בדברו אתו וידבר באימה וביראה לפני הש"י ואם שומע חרפתו ישתוק . ובאכילתו יהיה נפש שפלה למלאות תאותו מהמאכלים והביאות כי ע"ז לבו מתגאה. וביותר ויותר שלא יתגאה בתורה ח"ו כי מביא מן הקדושה אל הקליפה ע"כ יזהר מאד אפי' מפניה קלה וילמוד מאד בר"ח ובשל"ה ובס"י מן הענוה :

עלוב

עלוב לעולם תהיה מן הנעלבים ואינם עולבין אפי' מאשתו וכ"ש שאינו ירא מהם ואינו בוש מהם והוא לא יהא עולבן :

פ) **פשיטות** שיהא פשוט ויפשוט כל העקמומיות שבלב ויסיר מלבו עקשות וקשיות עורף :

פריון ר"ל חן יראה שימלא תמיד חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם ויהיה טוב עם אלקים ואנשים ומהיות טוב אל תהיה רע וזהו לש"ש כדי להדריך בני אדם בדרך הישרה ויהיו דבריו נאמעים כדי שיתרבה כבוד שמים :

פאר התפארת וכבוד לא יהנה ממנו ח"ו רק שישמח ויגיל מה שהבריות מפארים ומכבדים את הש"י על ידו והוא כמו משל ובזוי שנעשה קרוב למלך והעולם מכבדים אותו בודאי מחשבתם למלך הכבוד לכן יהיה במחשבתו ג"כ למלך הכבוד :

צ) **צניעות** צניעות צריך בכל החושים מישום טעם וריח שמיעה ראייה נקוט האי כללא כל דבר שלא הייה עושה למשל אם היית עומד לפני משה רבינו עליו השלום ושבעים זקנים ככה תתנהג בסתר זולת דברים ההכרחים ובכלל זה הצנע לכת עם ה' אלהיך שיא התבודדות וממעלה זה יזכה למדרגות רבות קדושות :

צורך כל דבר קטן וגדול תיכף שתעלה במחשבתך שזה צריך לך תבקש מן הש"י שיזמין לך זה ואחר זה תבקש על הסיבה המביאה אותו ולא להפך :

ק) קדושה יקדש עצמו בכל מה שהזכירו רז"ל וש"י ויזכור מאד ומאד זה שיקדש כל איבריו וחושיו לשמים :

ר) רצון ידבק רצונו ברצון הבורא יתברך ולא יהיה שום שינוי רצון אצלו רק מה שגוזר הש"י עליו יהיה מרוצה

בו כיון שכל עצמו לא נברא אלא לעשות רצונו יתברך וגם יהיה
אצלו חלוק בין נעשה רצונו או לא כיון שנתקיים רצון הבורא.
ובכלל זה שירגיל עצמו למלאות רצון בני אדם ובפרט במקום
מצוה בעשיית שלום וכיוצא וכעובדא דר"מ בההיא אתתא שרקקה
בפניו כו' ובכלל זה שלא יכעוס כלל אפי' לדבר מצוה ומאד מאד
יזהר בזה. וכל דבר הבא עליו נגד רצונו ישמח בו כמו אם
היה ברצונו כיון שהוא מכפר עונותיו כמשאחז"ל עד היכן יסורין
כגון אם הושיט ידו לכיס כו'. ועי"ז הוא נפטר מיסורין קשים
ח"ו. וכן בס"י הובא שיש השגחה פרטיות על אדם אם מבקש
איזה דבר על כל שיחה ושיחה. זאת יזכור תמיד ולא יניח מחשבתו
מזה ויעשה כל מעשיו לש"ש ברצון טוב:

ש) שתיקה ירגיל עצמו מאד במדה זו כמ"ש ס"י ובכלל זה
שישתיק מחשבותיו שלא ישוטטו בהבלי עוה"ז
רק תמיד מחשבה א' לעבודת השי"ת ע"ד עמדו ולא ענו עוד
פי' שתקו. וזה עמידת השכל על עמדו וקיומו:

שלום בקש שלום ורדפהו. בקשהו עם אוהבך. ורדפהו עם
שונאך בקשהו במקומך. ורדפהו במקומות אחרים.
בקשהו בגופך ורדפהו בממונך. בקשהו לעצמך ורדפהו לאחרים.
בקשהו היום ורדפהו למחר ותרבה שלום עם כל אדם:

שמחה יהיה תמיד שמח בחלקו שהוא חלק אלוה ממעל ומדה
הזאת היא הגורם הגדול לדביקות הבורא ויזהר מאד
שיעשה מצות ולימוד התפלה בשמחה גדולה ובזריזות כנ"ל וזה
ע"י שיהיה תמיד בשמחה ובטוב לב:

שבת יזהר מאד שיהיה לו מחשבות קדושות ועונג יתירה וקדושת
אכילה ושתיה וזיווג וכל מעשיו שיהיו לש"ש יותר מבימי

החול

החול וימשיך מקדושה זו לכל השבוע :

ת) תשובה שישוב בכל יום ויום בתשובה שלימה להש"י ויקיים וחטאתי נגדי כו' והכנעה יתירה להש"י על שמרד בו כמ"ש הש"י :

תורה שלא ירפה עצמו מד"ת אפי' שעה א' ע"ד התרפית ביום כו' ויעסוק תמיד בתורה ובמצות :

תפלה לחזק עצמו בכל יום ויום יותר שתהיה כראוי וכמון כמ"ש רז"ל :

ובכל עת ועת יכוין לבו לתקן באיזה מדה טובה או הנהגה טובה או מצוה שתבא לידו את האות שהמדה זו או מצוה מתחלת בו ויתקן כל הא"ב שפגם בו ויעשה שיחזור לטוב כל הא"ב :

מילי פרק א דאבות

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כו'. והקשה במד"ש מה ראיה מהפסוק הלא בהפסוק נאמר ועמך כולם צדיקים משמע דוקא אם יהיו צדיקים יירשו ארץ וכ"ל דקשה איך אמר כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ואה"נ חשיב אלו שאין להם חלק לעוה"ב ובודאי יש כמה וכמה רשעים כמותם. אך הענין הוא דהיתה ישראל עלו במחשבה להבראות, וכל א' מראין לו קודם בואו לעולם חלקו בג"ע כידוע בזוהר ומדרשים וניתן הבחירה לאדם. וכשהוא בוחר ברע ח"ו אזי אותו חלק ג"ע

נותנים לחבירו שהוא משרשו . או למי שסיפר עליו אותו הרשע לה"ר . ע"ד זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע לא זכה כו' . ע"ד משל האילן שיש לו ענפים מרובים אם אחת מהם מתייבשת אזי קוצצין אותה ואותה היניקה שהיה נוטל אותו הענף נוטלים חבריו . נמצא בין כך ובין כך היניקה אינה נאבדת . וז"ש כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. ולא אמר נותנים להם עוה"ב. רק השמיענו שלא יאמר הרשע שהוא מוכרח להרשיע זה אינו . והראיה שהזמינו לך חלק עוה"ב . שנאמר ועמך כולם צדיקים ר"ל דרך כלל הם כולם צדיקים ולעולם ירשו ארץ ע"י שנוטלים חלקם וחלק לא זכה כנ"ל . נצר מטעי מעשה ידי להתפאר ר"ל אף שלפעמים צריך לקצץ ענף שהוא נצר מטעי מן הנטיעה זה כדי מעשה ידי להתפאר כדי שיהיה התפארות במעשי ידי בהנטיעה הנשארת שתתקיים כי עיקר התפארות כשבוררים טוב מרע ע"ד יתרון החכמה מן הסכלות כיתרון האור כו' . או יאמר נצר מטעי כו' ע"ד שמקשה במדרשים למה ברא הקב"ה את הרשעים שהיה יודע שיחטאו ותירץ אף שהיה יודע עכ"פ ברא אותם שיהיה להם בחירה לטוב ולרע ובלא תכריחם הידיעה והזמין להם חלק בג"ע ואם יחטאו וישאר צדיק א' משורשם יטול הוא חלקם ויתן שבח והודיה על שברא אותם והוא ירש אותם . וזהו ועמך כולם צדיקים דרך כלל כנ"ל יירשו ארץ נצר מטעי ר"ל אף אם ישאר נצר ענף א' מהנטיעה ואין תועלת בהשאר : אותו הענף מעשה ידי להתפאר ר"ל הוא יפאר אותי על שבראתי את הרשעים שהם מעשי ידי . ע"ד מעשה ידי טובעים בים כו' כי הוא יורש חלקם והקב"ה ברא את העולם כדי להטיב לכן הן מבריאת הצדיקים ומבריאת הרשעים הוא מטיב עכ"פ :

משה קבל תורה מסיני. הנה במד"ש כתב שקבל מגלת תורה אבל לא כולה וזו מסיני במ"ס ולא בב' ע"ש. עד"ז יש לומר תורת ה' תמימה ע"ד ולא חסרתי מרבותי אפי' ככלב האלקק מן הים וזו תמימה שלא חיסרה שום אדם אפי' בערך טפה מן הים ולכן היא תמימה. אבל במדרשות משמע שמשה קבל כל התורה כולה אפי' מה שתלמיד עתיד לחדש. ויש לפרש אדרבה שקבל פירושו שקבל כולה וע"ד המדרש כל מ' יום שהיה משה בהר היה לומד תורה ושוכח עד שנתנה לו במתנה. ופירושו הוא שכל זמן שהיה מחשיב עצמו ליש לא היה יכול לקבלה שהתורה היא א"ס ואיך אפשר למוגבל לקבלה בכלי שלו רק אחר שבא למדה אין ואין אינו מוגבל בשום דבר לכן היה מקבלה וזו עד שנתנה לו במתנה ר"ל מתנה עלמיות כהלו הוא והיא אחדות אחד ע"ד קוב"ה ואורייתא וישראל כולהו חד. וזו שאמר משה קבל תורה ר"ל כל התורה קבל בכלי שלו אבל קשה איך אפשר כנ"ל לז"א מסיני. ר"ל שהחזיק במדת ענוה כמו הר סיני שנתן הקב"ה התורה עליו מפני ענותנותו כידוע. לכן היה משה יוכל לקבל שהאיש משה עניו מכל האדם. ומסרה ליהושע. ר"ל שמסר לו מה שהיה יכול לקבל בכלי שלו:

אל תהיו כעבדים כו' יש לדקדק הל"ל המשמשים להרב. ולמה אמר את הרב. ועוד מ"ש אלא הוו כו' שזה נשמע ממילא וכ"ל ע"פ פסוק זכרי' י"א פסוק י"ב ואומר אליהם אם טוב בעיניכם הבו שכרי ואם לא חדלו ופרש"י ואומר אל מלכי יהודה אם טוב בעיניכם הבו שכרי קיימו מצותי והוא יהיה שכרי על כל הטובה אשר נתתי לכם כמו שנותנים שכר לרועה לאן ואסוף ורעה אתכם כו' עכ"ל והנה באמת כתב בחו"ה לפרוע חובות הבורא על שהטיב

עם האדם טובות העודפים אלו היה יהיה אלף שנין כו' ובפרט אפי' המצות שאדם עושה הכל מעשה הקב"ה ע"ד מי הקדמני ואשלם כו' וכי האדם עושה המצוה בכחותיו של הקב"ה. ועוד שבכח המצות יחי' אדם בעה"ז ובעה"ב כי המה מסוגלים לחיים כמ"ש בשל"ה. נמצא כל מה שאדם עושה הן מצוה או שארי דברים מגיע לנש"י שכר על שנתן כחותיו כ"י לזה ומה שכר מבקש יראת ה' כידוע מה ה' שואל מעמך כו' ולזה אמר אל תהיו כעבדי' המשמשי' את הרב פי' עם הרב מכחותיו ית' ע"מ לקבל פרס פי' שלא זו שאתה משמש עם הרב אתה מבקש שכר אלו ומהראוי היה שתתן אתה לו שכר על שאתה משמש בכחותיו ית' אבל אעפ"כ אני מייעצך אלא הוו כעבדים כו' שלא ע"מ לקבל פרס. פי' שלא תקבל ותמילא שלא תתן לו ועל המגיע לו ויהי מורא שמים עליכם זה השכר תתן לו:

באופן אחר אל תהיו כעבדים המשמשים כו' כי יש לדקדק עוד הל"ל כעבדים המשמשים האדון כי השם המורגל הוא אדון לעבד. עוד למה אמר לקבל פרס הל"ל לקח שכר עוד אמר' ויהי מורא שמים עליכם אינו מקושר ונ"ל ע"פ מ"ש ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך פי' בעל מלאכתך הוא הקב"ה מפני שהמצוה שאדם עושה בעוה"ז היא מצוה נשמות והקב"ה עושה לו ממצותיו לבושי אור רוחניים קדושים עד א"ס נמצא לפ"ז הבעל מלאכה הוא הקב"ה והאדם הוא כמו הפועל העושה מלאכה הלא רבו בעל מלאכה כמו שוליא דנגרי שנקרא הבעל מלאכה רב והפועל נק' בערכו עבד גם ידוע מ"ש רז"ל ששכר מצוה מצוה . הפי' הוא כך ששכר מצוה הוא שיזכה לדבק עצמו בהבורא ית' וזה השכר האמתי לצדיקים וזה מצוה ל' צותא שהיא

דביקות

דביקות ובמדרש אמרו הקב״ה עושה משל לצדיקים לע״ל ואני משחק עמכם כא׳ מכם. יכול לא תיראו ממני ת״ל אני ה׳ אלהיכם וזה מורה על הדביקות הגדול שיש לצדיקים בהקב״ה ולפ״ז פי׳ המשנה הנ״ל כך הוא אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב פי׳ עבדים שהם אצל רב בעל מלאכה שהוא נק׳ רב שהוא עושה מלאכה עם הקב״ה האדם עושה מצוה גשמיות והקב״ה עושה ממנה רוחני כנ״ל ולכן מדייק רב ולא אמר אדון. ע״מ לקבל פרס פי׳ שהחלוק בין קיחה לקבלה מפני שלשון מקבל נזכר תמיד אצל דבר שאין עצמות קנייני בו כגון המקבל מעות מחבירו או המקבל שדה באריסות. ובדבר המתקיים תמיד נזכר בו לשון קיחה וקנין כגון הלוקח שדה מחבירו או הקונה בהמה ענין א׳ שהוא לוקח פירות תמיד שלו וזהו הפי׳ אל תהיו כו׳ שבשלמא אם היית עושה את המצוה בעצמך ולא עם הקב״ה היית נוטל שכרך לך אבל אתם משמשים את הרב במצוה כנ״ל אין לך לקבל פ״ס שכרך לעצמך. אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא ע״מ לק״פ. לקבל דוקא לא אבל כל כונתך תהי׳ לדבק עצמך בהבורא ית׳ תמיד בזה ובבא שהוא קנין עצמיי ולא בקבלת פ״ס שאינו מתקיים. וע״ז מסיים ויהי מורא שמים עליכם ע״ד המדרש הנ״ל יכול לא תיראו ממני ת״ל אני ה׳ אלהיכם:

באופן אחר משה קבל תורה. ע״ד המדרש כל הלומד ע״מ ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד והלומד ע״מ לעשות כו׳.

וע״ש במד״ש הפי׳ העולה לאמת משה שבודאי מי שלומד שלא ע״מ לעשות אינו כלום אפי׳ רשע נקרא ע״ש ונ״ל הפי׳ כך מפני שיש רוב מצות התורה שאין אדם יכול לקיים לבדו. ובלמוד התורה שלומד המצות האלו נחשב לו כאלו עשאם ע״ד כל העוסק בפ׳

עולה

עולם כאלו הקריב כו' ויותר מזה מי שהוא לומד אף שהוא אין יכול לקיימם (ע' במס' יבמות דף ק"ט בד"ה לתוקע עצמו לדבר הלכה ע"ש) שמקיימים אותם התלמידים הלומדים ממנו ע"י רבוי ההזדמנות לאדם אותן המצות שהוא לבדו אין יכול לקיימם. וז"ש כל הלומד ע"מ ללמד מספיקין כו' מפני שסוף סוף כל כונתו שיקוימו המצות. והלומד ע"מ לעשות. ר"ל שעוסק תמיד במצות הלבבות שהוא יכול לעשותם ובמצות שאין יכול לקיימם מצפה תמיד שיזמין הש"י לידו ויקיימם בעצמו במעשה ולומדם תמיד. בזה מספיקין בידו ללמוד כו' ולעשות שעושין לו כפי כונתו. והנה משרע"ה קבל את התורה ע"מ לעשית שיקיים כל המצות בעצמו במעשה כמשרז"ל חכם לב יקח מצות זה משה. ועוד ה"א שלמשה לבדו לא היה צריך הש"י להזהירו על המעשה רק כל האזהרות דרך כלל לכל ישראל. וביהושע נאמר שהזהירו הש"י על המעשה כמ"ש בס' יהושע והגית בו יומם כו' למען תשמור לעשות כו' כי בתחלה כשמסר לו משה את התורה מסר לו ע"מ ללמד כנ"ל לזה הוצרך הש"י להזהירו שילמוד ע"מ לעשותם במעשה בעצמו כנ"ל. וז"ש משה קבל תורה לשון קבלה לעשות ר"ל שקבלם ע"מ לעשותם בעצמו מסיני ע"ד שארז"ל שאמר משה לפני הש"י במעשה העגל כשאמרת אנכי ולא יהיה לך לי אמרת ולא להם נמצא שהוא קבלם מסיני ולא כן ישראל שקבלו אח"כ מה שנא' להם בל' רבים. ומסרה ליהושע פי' כל התורה שהוא קבל מסרה ליהושע כדי ללמד לישראל שייך בזה לשון מסירה שאינה קבלה על עצמו רק כדבר הנמסר מיד ליד. ויהושע לזקנים ר"ל שמסר לכלם כל התורה אבל לא לכאו"א כמו שנמסרה לו לבדו. רק לכאו"א שיכול לקיימם במעשה לזה לא נזכר בהם לא לשון קבלה מפני שלא קבלו כל

אחד

אחד כולה ולא לשון מסירה מפני מה שנמסר לכל אחד קבלה למעשה כנ"ל. ונביאים מסרוה לאנשי כה"ג מפני שאז נתמעטו הלבבות כמ"ש בס' מבחר שבאבות ע"ש ולא שייך בהם לשון קבלה כלל רק לשון מסירה:

אי יאמר משיני כי היה כמה מצות שקיים משה מסיני עד שנכנסו לא"י ואחר שנכנסו לא"י לא נהגו אלו המצות כגון מצות המשכן ומצות בכר תאוה וכיוצא באלו מצות שאינם נוהגים בא"י וז"ש משיני. ואף המצות הנוהגים בא"י קבל עצמו לעשותם בשעת הקבלה משיני וע' בספרי למח ה' לצבי מ"ש ס"ז בפרשת שלח ע"ש:

ודלא יליף קטלא חייב. א"ר יוסף תקבריה אמי'. ע"ד שנמצא במקובלים שכשאדם שרוי בצער ראוי לו לקרא אמא ועי"ז נעזר. ומצינו הלל ישבי בגוב אמרו לו דוד ואבישי ז"ל אקברא דאמא כי אדכרו ליה שמא דאמא כחש חיליה וקטליה. נמצא ברשעים הדבר להפך שע"י זכירתו באמו הוא מת וזהו תקבריה אמיה ר"ל מה שזכירה בה לא כן אי הוה יליף היה אמו מצילתו כנ"ל. וקטלא חייב עד"ם מהרש"א על נעץ חרב בבהמ"ד ואמר מי שאינו עוסק בתורה כו' וז"ל מפני שגוי העוסק בתורה חייב מיתה ומיתתו בסייף ומי שאינו עוסק בתורה הוא כגוי לכן נעץ כו' ושתה קטלא הוא סייף:

ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ע"ד שתוק כך עלה במחשבה כי שם מקום השתיקה י"ה וז"ש רז"ל איוב שפתק נידון ביסורין. ע"ד אמרי הגבר אשר תיסרנו י"ה כי י"ה אהבה ויראה והוא של אהבה:

רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור כו' דרך לשון נקיבה ע"ד שארז"ל שהדרכים מבקשים תפקידם ויש להם הנאה מההולכים. אך מה היא הנאה עד"מ מלך שמתקן את הדרכים ומסקל האבנים ועושה גשרים וטעמו הוא לב' דברים. א' שיש לו התפארות מן הדרך בעצמו שיש לו דרך נאה ומסוקל כמו אדם שיש לו הנאה מאוצרות זהב וכסף אף שאינו מראה לאחרים אותם שההתפארות ההוא הוא לעצמו. הב' שיש לו התפארות גם לפני בני אדם ההולכים בדרך ההוא שמפארים ומשבחים אותו על שתיקן דרך יפה כזה. והנ"מ בין ב' דברים הנ"ל הוא זה כשיש למלך לבדו התפארות בזה הדרך אז אינו מניח לאחרים לילך בדרך ההיא ושומרו בפתח ושער. ואם רוצה גם מהתפארות בני אדם אזי אדרבה חושק ומתאוה שילכו בו בני אדם תמיד. ומחשבתו של מלך ורצונו שרוצה שילכו בני אדם מניח רשימו בהדרך עצמו שיבקש את תפקידו. הנמשל דרכי ה' ישרים. ב' דרכים א' דרך מוצנע שאין יודע בה רק הוא לבדו ב"ה ע"ד לעושה נפלאות גדולות לבדו וע"ד שארז"ל כמה לא חזי ולא מרגיש כו' ויש להש"י התפארות מן הדרך עצמו שעשה ותיקן דרך נאה כזה. דרך הב' שעוברים בו בני אדם ומכירים כח גבורתו וחסדיו ומפארים ומשבחים אותו שמוריד גשמים ומצמיח כו'. כן עד"ז צוה לנו הש"י ב' חלוקי מצוה. מצות הלבבות הוא דרך המוצנע שאין מכיר בו אלא הש"י לבדו ויש לו התפארות מן הדרך הנעים עצמו. החלוקה הב' מצות מעשיות טובים ונאים ומתוקים וישרים ויש להש"י התפארות מן הדרך עצמו ומן בני אדם שמפארים אותו שתיקן ועשה דרך יפה כזה. וזו ר"א איזה דרך ישרה שיבור לו האדם ופרש"י שיברור. כל שהיא תפארת לעושה כגי' רש"י לעושה ור"ל

ור"ל מי שעשה הדרך הזאת ויש לו תפארת מן הדרך עצמו ותפארת לו מן האדם. ור"ל וגם שיהיה לו למי שעשה הדרך הזאת תפארת מן האדם שעובר בו. וזו מוסב על לעושה דהיינו הדרך הכולל ב' מיני חלוקות הנ"ל הלבבות והמעשיות ולאפוקי שלא יקיים רק הלבבות לבד כמו שעשו הפלסופים שהיו מתבודדים כמ"ש בכוזר ע"ש. ועד"ז יש לפרש ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. ר"ל ב' דרכים הנ"ל הצדיק כשעוסק במצות הלבבות הוא מוצנע מאד ומקיים ומה שאינו יכול לקיים בצניעות אעפ"כ הוא עושה כמ"ש בחו"ה בשער ייחוד המעשה והרשע להפך אומר לו היצר הרע כשבא לידו מצוה מעשיות אומר לו שיהיה צנוע במעשיו כדי שלא לקיים. כמ"ש בחו"ה כשאתה מתפלל קצר כו' ע"ש ובמצות הלבבות מראה לבריות וזהו ופושעים יכשלו בם. ר"ל ע"י שמהפך ב' דרכים הנ"ל והצדיק הולך בהם בדרך ישרה כמו שישרים דרכי ה' וזהו וצדיקים ילכו בם כנ"ל:

או יאמר איזהו דרך ישרה שיבור, לשון בר לבב ולשון הברו נושאי כלי ה' שהוא לשון נקיון הלב ממחשבות רעות וז"ש איזהו דרך ישרה שאף שהוא דרך ישר צריך לנקותו ממחשבות רעות ופניות. וז"ש שיבור לו האדם ומפרש כל שהיא תפארת לעושי' כמ"ש בהעתקות ע"ש ומ"ש והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה מצוה קלה ר"ל שהיא קלה לעשותה שאין בה יגיעה וחסרון כיס כ"כ. ואמר הוי זהיר לנקות המצוה קלה מפניות ומהתפארות אע"פ שאין בה כ"כ התפארות אעפ"כ הוי זהיר בה לנקותה כמו מצוה חמורה שצריך לנקותה כנ"ל מפני שיש בה התפארות גדול:

והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה. פי' מפני שאמר ואין אתה

יודע

יודע מתן שכרן של מצות אבל בזה יודע לך איזה מצוה שתקבל עליה יותר שכר שמה שתראה ההפסדות המגיעים על המצוה כמ"ש בחו"ה ומפסידי המצות הזאת אלא כל שער משעריו ע"ש. כי הפרי הטובה יש לה מפסידים יותר מאינה טובה. ועיקר המפסיד הוא היצה"ר ובאיזה מצוה שתראה שהוא מתגבר עליך ואינו מניחך לעשות בודאי אותה המצוה שכרה גדול מאד. וכמ"ש בכתבי האר"י ז"ל שיבחין אדם בזה תיקונו ואיזה מצוה שחסר לו בגלגול א' יבחין במה שיצה"ר מתגרה בו הן עשה הן ל"ת. ועד"ז יאמר הוי מחשב הפסד מצוה ר"ל המפסיד הבא על המצוה ותדע בה שכרה כי בודאי אותה המצוה שמקיים עתה מה שחסר לו והיצה"ר מתגרה בו שכרה גדול משאר המצות וכן שכר עבירה כנגד הפסדה:

או יאמר עד"ז כי אינו נכון לעשות המצוה כדי לקבל פרס. לכן למה יחשוב האדם הנאת הפרס מוטב לו לחשוב לצער ההפסד שיהיה לו אם לא יעשה המצוה שיהיה חסר בא' מאבריו כידוע וזה טוב יותר משיחשוב בקבלת הפרס וגם אין זה יראת העונש כי אין מעניש על מ"ע. אבל אצל העבירה על ל"ת להפך מוטב לחשוב בהשכר שיקבל אם לא יעשה העבירה ע"ד ישב אדם ולא כו'. כיון שהוא בשב ואל תעשה והעיקר קפידא שיהיה שלא ע"מ לקבל פרס הוא במ"ע שניכר מחשבתו בתוך מעשיו. אבל בל"ת אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו כיון שהיא בשב וא"ת אין קפידא אם מחשב לקבל פרס וטוב הוא יותר משיחשוב בעונש שיבא לו אם יעשה כי זו יראת העונש רצועה בישא וזו ושכר עבירה ר"ל השכר אם לא יעשה העבירה:

או יאמר הוי מחשב כו'. ר"ל שיחשוב שיהיה הצער ההפסד מצוה

וגם

וגם השכר שיקבל מן המצוה ויצריך זה נגד זה ויהיה הפרש גדול בינם. כמו מי שמפסיד אלף זהובים ובין מי שמשתכר אלף זהובים שישנם בידו כי מצוה גוררת מצוה ושכר מצוה מצוה . נמצא בעשותו מצוה א' אזי מקבל שכר תיכף על ב' מצות. ולזה לא תאמר כשלא תעשה המצוה שאתה מפסיד רק שכר ממצוה א' רק שכר מב' מצות אתה מפסיד וזהו והוי מחשב הפסד מצוה ר"ל שתחשוב גם ההפסד המצוה שכנגד שכרה חוץ מההפסד המצוה העשוי עתה. ושכר עבירה ר"ל אם תעשה העבירה כנ"ל. תחשוב ג"כ שיש עוד עבירה שכנגד הפסדה שעבירה גוררת כו' והשכר עבירה עבירה ועתה יש לך שכר מב' עבירות שלא עברת :

או יאמר עד"ש בספרי בפ' לך ע"פ בין בית אל ובין העי ע"ש וזו שיח והוי מחשב כו' ר"ל ההפרש והחלוק בין ההפסד ובין השכר הטוב :

א"י עד"ש במד"ש דעה א' שאין השכר האמתי כ"א לעושים המצוה בחשק ובשמחה ובעריבות ובל"ז אין נותנים שכר והיא דעת ר' בן חסדאי . ויש דעת קצת שהשכר במצות מפאת מעשה המצות בעצמותו. אך לדעה א' קשה תינח במ"ע השכר הוא על הזריזות והשמחה בה. אך השכר על ל"ת שהיא בשב וא"ת אין שייך זריזות ושמחה. אך הענין כשאינו עובר עבירה מפני יראת רוממותו ית' ומבטל מלבו השמחה והעריבות מן העבירה. כנגד השמחה והעריבות נתנו לו שכר כאלו עשה מ"ע בשמחה ועריבות כשארז"ל ישב אדם ולא כו'. וז"ש הוי מחשב הפסד מצוה . ר"ל שתחשוב שיש הפסד מצוה דהיינו אם אינו עושה המצוה בשמחה ובזריזות הוא מפסד המצוה לגמרי. כנגד שכרה ר"ל שהשכר היא על הזריזות והשמחה וכנגד זה הפסד אם אינו עושה בזריזות

ובשמחה

ובשמחה ושכר עבירה ר"ל המקבל שכר ל"ת הוא כנגד הפסדה שהפסיד השמחה והזריזות מן העבירה נגד זה מקבל שכר. ולזה לא תוכל לידע שכרן של מצות :

כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה ע"ד ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. ע"ד שארז"ל כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה נעשה מלאך והיה מדבר עם כל אחד מישראל מקבלני אתה עליך כו' והיה נושקו על פיו. וכן כתבו המקובלים שמכל למוד ולמוד נברא מלאך וכפי הזדככות נשמתו וטוב תורתו כשהיא נקיה כן טוב המלאך וכשיש איזה פניה מעורבת כן המלאך נעשה מטוב ורע. וכשהיא כולה שלא לשמה גורם ח"ו שהסט"א מתגבר כמבואר בזהר ע"ש וז"ש כי שפתי כהן כו' ותורה יבקשו מפיהו כו'. ע"ד ישקני מנשיקות פיהו פה י"קו" :

כי מלאך ה' צבאות ר"ל כהן הרב הנ"ל הוא מלאך הנברא מדבורו של הקב"ה והדבור הזה מלמד לו ואומר לו מקבלני אתה עליך כנ"ל וכמו שכתבו הש"י על פ' מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי כאלו העדות והתורה עצמה משיחה עמו. וז"ש אם דומה הרב למלאך ה' צבאות ר"ל כאלו הוא הדבור של הש"י כנ"ל וז"ש כל תורה שאין עמה מלאכה ר"ל מלאך שלה. דהיינו דבורו של הקב"ה והיינו היראה סופה בטלה וגוררת עון שמתגבר על הקליפה כנ"ל. אבל לש"ש ויראה יש

עמה

הגה"ה

וזהו ישקני מנשיקות פיהו וכמשרז"ל על פסוק כי פיהו מריתי פיו ופי סרסורו כן הכא פיו של הש"י ופי סרסורו הוא המלאך הקדוש הנעשה מהדבור והוא סרסור במ"ש מקבלני אתה עכ"ה :

עמה מלאכה :

וכל העוסקין עם הצבור יהיו עוסקין כו' שלא תאמר תינח אם הרב הדומה למלאך לומד עם תלמידים הגונים אזי התורה היא יש עמה מלאכה המלאך הנעשה ע"י דבור ושמיעה שהם כמו דכו"נ כמבואר לעיל אבל אם הוא עוסק בתורה עם הצבור אפשר שלא יכונו הצבור בשמיעתם לש"ש ונמצא יהיה התערבות טו"ר בהמלאך ההוא לזה אמר וכל העוסקים עם הצבור. אל יחושו להנ"ל רק יהיו עוסקין עמהן לש"ש ר"ל שהם עוסקין לש"ש ואין להרהר אחר הצבור שזכות אבותם מסייעם וצדקתם כו' ובודאי יכונו לש"ש. ואתם. ר"ל אתם העוסקים כלומר הרב העוסק עם הצבור. נמצא כל יחיד ויחיד מן הצבור ע"י שמיעתו נוצר מלאך והוא אמינא שהרב הלומד אתם אינו מקבל שכר אלא מן מלאך א' לזה מעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם אתם כל המלאכים הנעשים ע"י הצבור :

באופן אחר כל תורה שאין עמה מלאכה כו' פי' ע"ד והחכמה מאין תמצא והרי' אין התורה מתקיימת אלא במי שעושה א"ע כאין כידוע שהחכמה נקרא אין. ויש בזה ב' בחי' א' כשהוא מופשט מכל וכל ומחזיק א"ע לאין ב' אף שאף שבדעתו הוא יש מ"מ מחזיק א"ע לשפל רוח בפני כל אדם . ובחי' הא' נקרא הכמה ואינה מלאכה כי א"ל להכריח א"ע לסבול עלבונות ובחי' ב' נקרא מלאכה כמו מלאכה שאדם יכול מה שאין א' יכול ומכריח א"ע לסבול ובחי' הא' היא הנרצת. כמ"ש הנעלבים ואינם כו' עושים מאהבה ושמחים כו' ובחי' הב' אינה מתקיימת שמ"מ יצרו מתגבר עליו וסופה בטלה וז"ש כל תורה שאין כו' ר"ל שהאין שעם התורה הוא מלאכה ואינה חכמה כנ"ל סופה בטלה וגוררת

עון

עון שמתגאה במדת האין והעון היא הגאוה :

באופן אחר כל תורה שאין עמה מלאכה סופה כו' וכל העוסקין עם הצבור כו' ע"ד הילקוט דף ל"ה ע"ב וז"ל חביבה היא המלאכה יותר מזכות אבות. שזכות אבות הציל ממון שנא' לולי אלקי אברהם וגו' כי עתה ריקם שלחתני הרי ממון. וזכות המלאכה הצילה נפשות שנא' את יגיעי כפי ראה אלהים ויוכח אמש. שנא' השמר לך מדבר עם יעקב מטוב כו' עכ"ל וז"ש וכל העוסקים עם הצבור. ר"ל ובטלים ממלאכה. יהיו עוסקים עמהם לש"ש ויעמוד להם זכות אבות. וז"ש שזכות אבותם מסייעם. ואף שזכות מלאכה גדולה היא מזכות אבות כנ"ל מעלה אני עליכם שכר כאלו עשיתם ר"ל עשיתם מלאכה :

וכל העוסקים עם הצבור יהיו עוסקים עמהם כו' נמשך אדלעיל כל תורה שאין עמה מלאכה כו' והנה אחז"ל ירמיה הוציא להם צנצנת המן כו'. ופריך והא הרבה עשו כר"ש ולא עלתה בידם. ומשני הא ביחיד והא בצבור כו' ונ"ל הטעם לחלק בין יחיד לצבור בנידון זה ע"ד ששמעתי בשג"א הרבה עשו כר"ש ולא כו' מפני שכוונתם היה לבא למדריגת ר"ש ולכן לא עלתה בידם. וזה הטעם שייך דוקא ביחיד שרוצה לבא למדרגה שיהיה למעלה מחבירו אבל אם צבור עוסקין בתורה ותורתן אמונתן הרי הושוו כולן בהתעסקותן ובמדרגה אחת יהיו וא"א לא' שיתגאה על חבירו ולזה התעסקות' לש"ש. ואפשר שזה וזה יתקיים בידן פרנסה מתקיים מפני זכות אבות שנעשה מזל לבנים וזה דוקא לצבור שמתגלגל הזכות אבות להעשות מזל לבנים וליחיד אין הזכות מתגלגל להעשות מזל ליחיד. והתורה מתקיים בידם מפני שהם רבים וברית כרותה שאין התורה פוסקת מזרעם כאמור לא ימושו מפיך כו' וז"ש וכל

העוסקים

העוסקים עם הצבור ר"ל א"ל לתורה עם מלאכה מפני שודאי יהיו עוסקין עמהם לש"ש כנ"ל וזה וזה יתקיים בידם מפני שזכות אבותם מסייעם ור"ל כנ"ל הרי פרנסה. וצדקתם עומדת לעד הרי תורה . ועל דרך זה אמרתי שיש לאדם לומר קודם כל למוד ועשיית מצוה בשם כל ישראל כדי להכלל עצמו בכלל כל ישראל ותורתו ומעשיו יהיו רצוים לפני הבורא. ויהיה לו זכות רבים וזכות אבות. ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם ע"ד שארז"ל ועשיתם אותם א"ת ועשיתם אותם אלא ועשיתם אתם כ"י כאלו אתם עשיתם את המצות. וז"ש ואתם. ר"ל ש"ת אם ב' דברים אלו גורמים שיתקיים זכות אבות וצדקתם כנ"ל שמא לא נקבל שכר. ואתם מעלה אני עליכם כאלו עשיתם ר"ל את הזכות ואת הצדקה והמצות כאלו אתם בראתם אותם ועשיתם: או יאמר ע"ד הזהר כ"י כאלו עביד לי לעילא והענין ע"ד שכתבתי במ"א כי האדם הוא כלול מכל העולמות וכל העליונות כלולים בו נמצא כשמחשבתו בדבקות בוראו תמיד אזי הוא ממלא אלהות במחשבתו. וזה עשיה חדשה כי כשהיה מפנה מחשבתו מאלהות היתה מחשבתו פנויה וכ"י במה שממשיך אלהות במחשבתו כאלו עשאו בהעולמות כ"י ר"ל שמגלה רוממותו וגדולת מעלתו ית' בהעולמות וז"ש ואתם מעלה אני עליכם. ר"ל ערך גדולה המעלה והחשובות שיש לי עליכם בלא מעשיכם שכר הרבה כאלו אתם עשיתם לי את המעלה והחשיבות הזאת כמו במלך בו"ד שהעם נותנים לו המעלה והחשיבות במה שממליכים אותו עליהם ורואין לשכר גדול ממנו כן כ"י הש"י אומר אתן לכם שכר הרבה כאלו עשיתם:

עשה רצונו כרצונך ע"ד שארז"ל כשישראל עושין רצונו של מקום

פירש

פירש שהם עושים רצון למקום ב"ה ע"ד צדיק מושל ביראת אלהים שהם מהפכים מדה"ד למדה"ר וזהו עשה רצונו כו' ר"ל כשאתה מתפלל לפני המקום כדי שיעשה הרצון שלו כרצונך לא תעשה זה לשום פניה בעולם רק לכונה זו שיעשה רצונך כרצונו ר"ל שתקוה לבא ע"ז שהש"י יעשה רצונך שתרצה תמיד מה שהש"י רוצה כנ"ל בטל רצונך מפני רצונו כו' ע"ד המדרש כשאמר משה רע"ה העבירה נא א"ל הקב"ה אתה אוחז החבל בב' ראשים אם תרצה סלח נא בטל העבירה נא ואם תרצה העבירה נא בטל סלח נא. ובטל משה העבירה נא כדי שיבטל הש"י מ"ש ואכלם. נמצא שמשה רע"ה בטל דבריו ורצונו הנוגע לעצמו מפני רצונו של הקב"ה. וזהו בטל רצונך מפני רצונו דהיינו בדבר הנוגע לעצמך כדי שיבטל רצון אחרים . ר"ל שיבטל הש"י רצונו שהוא נוגע לאחרים ולא לך מפני רצונך כנ"ל במשה שבטל הקב"ה דבריו ואכלם מפני רצונו של משה שאמר סלח נא. ובטול זה אין שייך רק אם מתפלל על אחרים אבל בדבר הנוגע לעצמו כבר הוא בכלל שיעשה רצונך כרצונו ואז הרצונות שוים רק הנגדיות יוכל להיות אם מתפלל על אחרים. ובלא זה פי' במד"ש כדי שיבטל רצון אחרים הוא כינוי להש"י . ועד"ז אמר התנא עמי היתה ושלחתיה. כי תחלה היה מתפלל להפך רצונו כביכו"ל וזכה עי"ז בנעשה רצונו כרצון בוראו ושלח את הדבר. ולכן אמר עמי היתה לשון נקבה כי זה נקרא נו"ק כידוע:

באופן אחר עשה רצונו כרצונך. ר"ל כאשר יעלה ברצונך לבקש דבר מה עשה רצונך בזה דהיינו שתבקש ממנו דבר זה וכוונתך תהיה שתעשה לו נ"ר במה שמשפיע לך ולשון כרצונך הוא כאשר יתאוו לך ופירשו המפרשים בזמן שיתאוו לך יהי חסדך עלינו. כדי שיעשה רצונך כרצונו פי' ע"ד יותר ממה שהעגל רוצה

לינק

לינק פרה כו׳ והוא יעשה יותר ממה שברצונך בטל רצונך כו׳ פי׳ שלא תבקש בשביל עצמך כלל רק בשביל הש״ר להש״י כנ״ל כדי שיבטל רצון אחרים ר״ל המקטריגים שיונקים מהצמצום והדין כידוע וכשתבטל רצונך אתה יונק מההתפשטות ויותר ממה שהעגל כו׳ ויבוטל רצונם מפני רצונך :

אין בור ירא חטא ולא ע״ה חסיד. מה שאמר אין בור כו׳ ולא ע״ה ול״ק בתרווייהו בחד לישנא אין בור ואין ע״ה כו׳ ע״ד שכתב הרמב״ם בפי׳ המשניות. בור שאין בו לא חכמה ולא מדות וע״ה היא שאין בו מעלות שכליות אבל יהיו לו קצת מעלות המדות עכ״ל ולכן בבור נקט אין בור כו׳ גזירה מוחלטת שנמנע לעולם שיהיה ירא חטא ובע״ה נקט לשון ולא ע״ה חסיד. שהוא נמנע עתיות אבל אפשרי הוא שילמד השכליות ויהיה חסיד. וי״ל לפרש עפ״ז שינוי לשון בכתובים בפ׳ שמיני את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס כו׳ ואת השפן כי כו׳ ופרסה לא יפריס כו׳. כי אחז״ל כל מ״ב בלבושים נבראו וכמ״ש במ״א פי׳. והנה מצינו באדמה שסיבתה מדתה כמ״ש רש״י בחומש ע״ש. וגם אחז״ל גמלא בעי קרנא כו׳ . נמלא חזינן שלא נתרצו בבריאתם שיהיו כמו שנבראו ואפשר שהיה בזה ג׳ בחי׳ גמל איננו מפריס במוחלט בחי׳ ב׳ שפן שב״ד של מעלה לא גזרו שלא יהיה מפריס והוא ברצונו שלא יפריס וז״ש ופרסה לא יפריס לשון לא נמנע מעתיי שבטבע הבריאה היה יכול שיהיה מפריס בחי׳ ג׳ הארנבת ופרסה לא הפריסה שסיבתה מדתה מגזירת ב״ד שלמעלה כמו אדמה כנ״ל. וז״ש בחזיר והוא גרה לא יגר ול״ק ואיננו מעלה גרה לרמוז למה שאחז״ל עתיד חזיר לחזור להתירו וז״ש והוא גרה לא יגר נמנע העתיי כי לעתיד יחזור שיהיה מעלה גרה :

אמר להם צאו וראו איזהו דרך טובה שידבק בה האדם כו' ר"ש אומר הרואה את הנולד כו' (וע' לקמן בד"ה איזהו חכם הלומד כו' וע' בספרי בפ' דברים בד"ה חכמים כסוף') א"ל צאו וראו איזה היא דרך רעה כו' רש"א הלוה ואינו משלם אחד הלוה מן האדם כלוה מן המקום שנא' לוה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן. פרש"י וצדיק זה הקב"ה שהוא צדיק חונן ונותן לו למלוה כו' ע"ש והק' שם במד"ש שהלוה ואינו משלם אינו היפך לדברי ר"ש הקודמים בדרך טובה שאמר הרואה את הנולד כו' ע"ש וכ"ל מפני שיש עוד לדקדק במ"ש הלוה ואינו כו' הל"ל שאין משלם חובו. כי במה שהוא לוה אינו עושה רעה ועוד בפ' לוה רשע הל"ל בספק רשע לוה ולא כו' ועוד ישלם הל"ל משלם לשון הוה ולא עתיד ועוד דלכל הפי' במד"ש הנ"ל וצדיק חונן ומשלם. אך הענין שתפס רואה את הנולד הוא ע"ד מ"ש בספרי בפרשת שמות בד"ה כי אות הנה ע"ש ועוד מ"ש בפ' וירא אלהים את האור כי טוב. שהענין שבראיה נותן כח בהנולד שנולד כתקונו שעבור זה כ"ק המילדת חכמה שרואה שיולד הנולד בתקונו ובראייתה נותנת בו כח כמו שיש עוף א' שמתעבר ומוליד בראייתו ע"י שרואה על הביצה ומסתכל בו ומצייר צורת הולד במחשבתו ועי"ז מתבקעת הביצה ויוצא האפרוח במ"ש בס' וזה הענין הוא דרך טובה לכל המדות טובים שבעולם לדבק בהם כי ע"י הסתכלותו בהארותו עליהם תיכף ומיד נולדים בו המדות טובות ומוטבעות בו וכן בהפכם במדות רעות הוא נרגש תיכף ומיד ברע שבהם תיכף ומיד כשעלו במחשבתו כאלו מרגיש ברעתם בעת עשיתם. לזה אמר ותפס דבר א' בהפכו שהיא מדה היותר מוחשת ונפעלת ע"י הראייה בה והוא ענין האמונה והבטחון בנסיון הפרנסה וכמ"ש

במ"א ע"פ וצדיק באמונתו יחיה. וע' במ"ש בענין לוו עלי ואני פורע כו' שהוא ע"ד דבר אל בני ישראל ויסעו שבזכות האמונה זו נבקע הים כן ע"י האמונה בי שאפרע אתן להם בזכות אמונה זו ע"ש. והכלל היוצא משם שהבטחון והאמונה בהש"י בשעת ההלואה שמאמין ובוטח בהש"י שיתן לו הש"י במתנת חנם לשלם ולפרוע כי פריעת בע"ח הוא מצוה ועל מצוה יכול לבטוח שבודאי יתן לו כמ"ש במ"א כמה פעמים. אותה האמונה והבטחון נותנת כח בגבורה של מעלה כ"י ע"ד באלהים נעשה חיל שיזדמן ויתן לו הש"י לפרוע דאל"כ היה קשה האיך אדם יכול לפרוע חובות הבורא מה שהלוה אליו ית'. כמבואר בחו"ה שמחוייב לשלם חובות כו' ובמ"י ובמד"ש במשנה זו והלא אין שום סיבה לאדם ממקום אחר בלתי מה' לבדו. חב"ד וחיות וכחות וגוף העובדא. אלא בודאי שהש"י נותן לאדם מתנת חנם כדי שיפרע לו מה שהלוה וחייב לו וכמ"ש מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי פי' מה אשיב לה' בעד החוב שנתחייבתי לו כל תגמולוהי עלי ר"ל כל מה שהוא גומל עלי גמילת חסד זה אשיב לו על חובו כן הענין שהלוה מאדם ג"כ הש"י נותן לו מת"ח כדי שישלם לחבירו ומלא בבטחון זה ובראייתו את הנולד כלומר שנותן כח בהנולד זה דהיינו השילום חובו ע"י ראייתו והסתכלותו במחשבות באמונה זו. וזה פי' הפ' לוה ר"ל שבתחלה קודם שלוה אפשר שאיננו רשע כי גם הצדיק לוה בבטחון כנ"ל רק ע"י שבשעת הלואה לא ראה את הנולד כנ"ל ולא חיזק האמונה כנ"ל ובדעתו בשעת הלואה שלא ישלם כי יודע שאין לו עי"ז נעשה רשע כי היה לו לבטוח על הש"י שהוא צדיק וחונן ונותן לפרוע כנ"ל. ובזה מדוקדק דברי ר"ש הלוה ואינו משלם ר"ל שהצדיק בשעת הלואה ע"י שרואה את הנולד הוי כאלו משלם.

וזה. שאינו רואה את הנולד הוא שלא לוה ע"מ לשלם . ומפרש שמכח שהבטחון והרואה את הנולד הוא גורם שבודאי ישלם דאל"כ קשה היאך ישלם הלוה מן המקום אלא בודאי שהוא ית' חונן ונותן. כן הלוה מן האדם. וז"ש אחד הלוה מן האדם כלוה מן המקום מביא ראיה מן הפסוק לוה רשע כו' שפי' כנ"ל : ועוד אפשר לומר שהפי' כך לוה רשע ולא ישלם כנ"ל ע"י שאין לו בטחון כנ"ל וצדיק. פי' אם הלוה הוא צדיק בשעת ההלואה הוא בוטח ומאמין במי שהוא חונן ונותן שהוא הש"י החונן ונותן אמתי וענין ההלואה מהש"י הוא מה שלוה למותרות התאוה והכבוד וענין התגמולות מה שמשתמש בהם לחיות ולהברות גופו לעבודתו יתברך שמו :

ר' יהושע אמר עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאין את האדם מן העולם. ע"ד שכתוב במד"ר ד"א א"ר

ברכיה הכהן והיה מספר בני ישראל כחול הים והיה מספר הסופר כמספר התורה נתבקש להם שכך אמר משה ברוך תהיה מכל העמים הוי מספר כחול הים ע"כ . ואיתא הטעם שלוה הש"י למנות את ישראל כדי שתשרה הברכה עליהם . ולכאורה הוא איפכא שאין הברכה שורה על דבר המדוד והמנוי כ"א על דבר הסמוי מן העין רק שהטעם על זה שהברכה באה ממדת הגבורה ע"ד מצפון זהב יאתה . וגם מצפון תפתח הרעה ח"ו. ודבר הברכה טבעה להתברך בלי שיעור וקצבה ודבר המדוד והמנוי מורה על קמיצו וצמצום. ואין הברכה שורה בו שהדין מעכבה מלאכת כידוע וכשישראל עושין רצונו של מקום הם תחת החסד והרחמים ואין שם דין והברכה שורה גם על דבר המנוי והמדוד וז"ל הגמ' כתיב והיה מספר בני ישראל כחול וכתיב אשר לא ימוד

ולא

ולא יספר כאן כשישראל עושים רצון של מקום. כאן שאין עושין רש"מ. וזה ע"ד הנ"ל וז"ל המד"ר את מוצא אברהם נתברך בכוכבים שנאמר הבט נא השמימה כו' ויצחק נתברך בחול שנא' כי ברך אברכך והרבה כו' אשר על שפת הים. ויעקב נתברך בעפר הארץ שנאמר והיה זרעך כעפר הארץ וזה ע"ד הידוע שכל דבר חשוב מודדין ומונים דהיינו חטים ולמוץ ולתבן אין מודדים ומונים. והלא כוכבים מצינו מנין ומספר שנאמר מונה מספר לכוכבים והלא עפר מצינו מדידה שנאמר וכל בשליש עפר הארץ והלא חול לא מצינו מנין ומדידה ונ"ל שכוכבים ועפר נבראו בהשגחת מספר וחול לא נבראו בהשגחת מספר שאינו כ"כ חשוב בקיום העולם כמו כוכבים ועפר ויובן ע"פ הנ"ל אברהם ויעקב שמדתם חסד ורחמים נתברכו בדבר המנוי והמדוד ויצחק שמדתו גבורה נתברך בחול שאינו מדוד ומנוי. כי מי שזוכה ליקח הברכה משם שאין הדין מעכבו הוא לוקח בלי שיעור ובלי מנין וכשישראל עושים רצונו של מקום אזי הדין נשפע על האומות והברכה יוצאת משם על ישראל בלי שיעור וזהו והיה מספר בני ישראל כחול הים דהיינו ברכת יצחק כנ"ל והלא בברכה זו אשר לא ימד ולא יספר כנ"ל והיה במקום אשר יאמר לא עמי אתם ר"ל כשאין עושין רש"מ אזי בא משם הדין ולא הברכה יאמר בני אל חי ויבא משם הברכה בלי שיעור ומנין או יאמר ע"ד הידוע שהקב"ה נק' מקום ע"ש שהוא מקומו של עולם ולא העולם מקומו ובתנחומא איתא אנדרייאנוס רצה לעשו' עצמו אלוה אמרו לו יועציו כלום יש מי שמורד במלך בפלטין שלו צא חוץ לעולמו כו' ע"ש וזהו פי' המשנה:

ר' יהושע אומר עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאי את האדם מן העולם. ר"ל שעין הרע הוא הפך

הבריאה

הבריאה שברא הקב"ה את עולמו כדי להטיב וכן יצה"ר ושנאת הבריות כי ידוע שהקב"ה נקר' מקום ע"ש שפנה בעצמו כ"י מקום פנוי לברוא העולמות כדי להטיב להם לכן צ"ק מורד במקום ולכן צריך לצאת מן הפלטרין כנ"ל. וזהו והתבוננת על מקומו ואינו ומוציאין אותו מן העולם וזהו שארז"ל שישראל עושין רש"מ. ר"ל הבתי' הרצון שהקב"ה צ"ק בו מקום והוא כדי להטיב אזי אין עין הרע שולטת בהם. והם אשר לא ימד ולא יספר כאן כשאין ערש"מ והיה מספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי. ר"ל שהמקום גורם כנ"ל. אשר יאמר לא עמי כו' כן המקום עצמו גורם שיאמר להם בני אל חי. או יאמר מפני שמדבר בתשובה וזהו והיה מספר בני ישראל. דהיינו המע"ט שעושים שיש להם מספר. וע"י התשובה יהיה לא ימד ולא יספר ע"ד הידוע שהזדונות נעשים זכיות ולזה אין מספר ע"ד מי מנה עפר יעקב. ואחז"ל מצות שדשין עליהן בעקב. ור"ל שמן אותן העבירות שעושים זה שדשין בעקב ע"י מצות תשובה נעשה מהם זכיות ולזה אין מספר. והיה במקום אשר יאמר כו' בידוע שהתשובה צריכה להיות באותו מקום וזהו במקום אשר יאמר כו' דהיינו שעשה שם העבירה. מאותו המקום עצמו יאמר להם בני אל חי ע"י תשובה:

אל תעש תפלתך קבע עד"ש ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם כו' וקשה האיך ביכולת לנדב עצמו לברך את ה' בלי שום הפסק מעתה ועד עולם ועוד מאי מעתה שלא אפשר שכבר בירך כמה פעמים וצ"ל ע"ד דאיתא במ"י שיש לאדם להפשיט מחשבתו מכל ענייני גופניו' בתפלתו וכאלו הוא אינו גוף והד'

יסודות

יסודות שבו הם ד' יסודות העולם רק העיקר האדם הוא הדבור והמחשבה והוא חלק אלוה שנשתלשל בזה העולם וכשמדבר בשירות ותפלות אזי מדביק הדבור והמחשבה לשורשו החלק להכל דהיינו הדבור לעולם הדבור והמחשבה להמחשבה דכל מחשבתין נמצא כ"י הוא עושה אלהות ממנו וז"ש כ"י כאלו עביד לי לעילא . וז"ש כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו · ר"ל בדבור ובמחשבה כי לעשותו ממש והנה העולם חושבים על דבר גשמי שהוא עומד ודבור ומחשבה הוא חלף ועבר : ובאמת כל הגשמים נפסדים והדבור והמחשבה הטובים הם חיים וקיימים לעד כי מקרב אותה לשרשו שהם דבריו חיים וקיימים לעד ולעולמי עולמים . ועד"ז אחז"ל עשאו הקב"ה · ליעקב אלוה כמ"ש ויקרא לו אל אלהי ישראל . וכן אמר עשה אלהים למשה כמו שפי' י"א . וכן אני אמרתי אלהים אתם · והפי' הוא שהיו מקרבים דבורם ומחשבתם לשורשו ושם הדבור והמחשבה הוא אלהות ולכן כ"ק אלהות ועד"ז אחז"ל עתידין צדיקים שיקראו בשמו של הקב"ה : נמצא הדבור והמחשבה טובה היא נצחיית · ואותן הדבורים עצמן הן תמיד מהללים ומברכים להש"י · וז"ש ואנחנו נברך י"ה מעתה ר"ל מעתה שנדבר הדבור זה ועד עולם . כי כשהדבור נדבק בו י"ת הוא נצחי כמוהו ית"ש . ועד"ז יאמר אל תעש תפלתך קבע מלשון היקבע אדם אלהים · ור"ל שלא תתפלל בשביל עצמך כאדם שמבקש דבר מחבירו . וכל מגמתו על שהוא צריך לדבר זה ואין כונתו כלל לטובת חבירו שמבקש ממנו אבל התפלה להש"י צריך שתהיה התפלה ע"ד שאחז"ל עבודה צורך גבוה דהיינו שמעורר רחמים למעלה כמשאחז"ל על ר"י כ"ג שאמר לו הש"י בני ברכני כו' יה"ר שיכבשו רחמיך כו' ע"ש .

נמצא

נמצא הרחמים והתחנונים עומדים לפני השם יתברך תמיד בלי הפסק כמ"ש לעיל וז"ש אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ור"ל לומר שיעמדו לפני המקום תמיד וזו מביא ראיה מן הפסוק כי אל חנון ורחום הוא כו' דאי כפשוטו האיך מוכח מזה שהתפלה צריכה שתהיה מעוררת רחמים למעלה . כי הוא יתברך רחום וחנון וכ"י מתרומם ומתגדל ומתברך ע"י התפלה שהיא רחמים ונותנת כח כ"י בגבורה של מעלה כיון שהוא רחום ומ"ב ואל תהי רשע בפני עצמך ר"ל שלא תסגל התפלה לעצמך ולהנאתך לבד או שלא תאמר ע"ד שארז"ל ואפי' כל העולם אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע . איך אפשר שתפלתי תהיה רחמים כנ"ל לז"א ואל תהי רשע בפ"ע . ר"ל עצמותך וכמארז"ל לעולם יראה אדם א"ע כאלו הוא חציו חייב וחציו וכו' ומ"ש אתה היה בעיניו כרשע מלשון ועינו לא תשבע · שהעין יש לו מנה מבקש כו' וכשיהיה בעיניך כרשע תחשוק למצות יותר ועיניך לא תשבע מזה שאומרים לך צדיק אתה אבל אל תהיה רשע בהחלט בפני עצמך ותפלתך תהיה רחמים ותחנונים לפני המקום כנ"ל :

פרק ג

הסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עבירה . עיין במד"ש מה נק' ידי עבירה · ול"נ ע"ד שארז"ל שקולה לה"ר כע"ז וג"ע וש"ד וכן כעס שקול כע"ז וק' באיזה ענין הוא שקול כמו ע"ז כו' אך הענין עד"מ כפות מאזני' ששוקלין בו מנה כנגד מנה צריך שיהי' הבית יד שוה בשוה להב' כפות אבל אם הבית יד הוא ארוך לכף א' מחבירו אזי מה שמניחין בכף זה

זה אף שהוא פחות מזה בבכא השני מ"מ שקול כחבירו או יותר . וכמו הקאנטר שהאבן התלוי בו אף שהוא מעט המשקל שוקלין נגדו משאות גדולות על ידי שמאריכין לו הבית יד נמצא הוא בא ע"י הכבדת המשקל כן עד"ז יש תרי"ג מצות בתורה זו חמורה וזו קלה אבל אפשר שהקלה תהיה שקולה כמו החמור' ע"י שמאריך לה הבית יד כגון שעושה בטרחא שגי ובדו"ר מאוד ובשמחה גדולה או בנדרים גדולים כמארז"ל שלמה עשה אזנים לתורה דהיינו הבית יד לאחוז בה כמאמרז"ל שקול שמואל כנגד משה ואהרן ר"ל אף שבודאי לא עשה מצות נגד משה ואהרן כי כל אחד מהם קיים כל התורה ואיך הוא לבדו קיים נגד שניהם מ"מ ע"י הבית יד שעשה לתורה ע"י שהלך וסבב את הגלגל לבית אל ושפט את ישראל נעשה ע"י האריכת בית יד שקול נגד שניהם וז"ש אורח חיים פן תפלס נעו מעגלותיה לא תדע . והיינו כנ"ל שאפשר בהקלה תהיה שקולה כהחמורה כנ"ל וכן להפך יש עבירה שהבית יד שלה ארוך מאוד והיא שקולה נגד עבירות חמורות וזה כ"ק ידי עבירה ואפשר שזו פי' הפותח יד בתשובה וכן מארז"ל פשט ידו וקבלו' בתשובה דהיינו שמאריך לו היד של התשובה כדי שיכריע את העונות · ועיין במ"ש בספרי בענין כובש ונושא :

דע מאין באת ולאן אתה הולך ע"ד שארז"ל בקידושין אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ופריך והא מבעיא לי וינאה חנם אלו ימי נערות אין כסף אלו ימי בגרות ומשני א"כ לימא קרא אן כסף מאי אין כסף אלא אין כסף לאדון זה כו' אבל יש כסף כו' ומאי ניהו אב · עכ"ל הענין מלת אן מורה על העבר המוחלט ומלת אין מורה על ההפרש שבין העבר והמציאו' וכמ"ש

כמ"ש במ"א והטעם לזה כי היו"ד מורה על חכמה כידוע והיא שם מאין ולכן דרשו מזה דכתיב אין כסף ביו"ד שם כסף לאדון אחר ומאי ניהו אב היא החכמה וז"ש מאין באת להביאך לשלימות להוציא מכח אל הפועל כנז"ל . ואם לא תתקן לאן אתה הולך העדר המוחלט ח"ו מאין באת היא החכמה הנ"ל י' טפה קדישא דאתמשך ממוחא · ולהפך טפה סרוחה וע"ז אמרו ולפני מי אתה עתיד כו' :

באופן אחר דע מאין באת ולאן אתה הולך כו' מלת דע הוא מיותר דהא קאמר הסתכל בג' דברים כו' אך רומז שהדעת נמשך מן האין כמ"ש לעיל ור"ל שבאת ממקום גבוה כזה שהוא דע מאין ולאן אתה הולך פי' שעל דבר שהיא אין ואפס אין יכול לשאול אנה הוא ומי הוא רק על שיודעים שהוא יש שואלין אנה הוא וזה רומז על חכמה שהיא יש רק דקיימא לשאלה אנה היא · ולפני מי אתה עתיד כו' היא בינה שנקרא מי ר"ל הסתכל בג' דברים היינו שיהיה תמיד בבחי' מוחין חב"ד .

ר' חנינא בן תרדיון אומר שנים שיושבים ואין ביניהם ד"ת כו' אבל שנים שיושבין ויש ביניהם ד"ת שכינה שרוי' ביניהם . שנא' אז נדברו יראי ה' כו' · ומנין אפי' א' שיושב ועוסק בתורה שהקב"ה קובע לו שכר שנא' ישב בדד וידום כי נטל עליו ע"כ . ויש לדקדק למה שינה בלשון אצל שנים אמר ויש ביניהם ד"ת ואצל א' אמר יושב ועוסק בתורה . ב' למה אצל ב' אמר שכינה שרויה ואצל א' קובע לו שכר ובאמת לקמן אמר ר"ח הן עשרה הן חמשה הן ג' או א' שכינה שרוי' · אך נ"ל דהנה אי' והחכמה מאין תמצא אין התורה מתקיימ' אלא במי שמשי' א"ע כמי שאינו . וענין מתקיימת פי' ענין קיום נצחי והנצחי כי מי שהוא

חושב א"ע ליש אפשר שמכוין בעסקו בהתורה לפני' לאיזה כבוד המדומה וכיוצא · והכלל בכל דבר יש פועל וצורה ותכלית וכשהתכלית דבר הנפסד בודאי הפעולה היא נפסדת וגם הפועל הוא נפסד · אבל אם התכלית הוא דבר שאינו נפסד נמשכת הפעולה אחרי' ואינה נפסדת · וזה פי' לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאוד פי' לכל תכלית יש קץ · ר"ל שנפסד אח"כ · וקץ זה הוא ענין קץ הימי' הנזכר בזוהר · אבל רחבה מצותך מאוד · ומאוד הוא בלי שיעור כמ"ש בר"א . ר"ל שאינו נפסד לעולם . ותכלית התעסקות בתורה הוא דבר שאין לו תכלית וקץ ומדה כלל · אך זה א"א אלא במי שעושה א"ע כמי שאינו ועוסק בה לשמה · וענין לשמה פי' שאין לו שום תכלית אחר בהתעסקו בה רק תכלית שהיא שעשועים של הקב"ה ובשביל זה הוא עוסק בה לעשות נ"ר ליוצרו ית' והוא דבר שאין לה תכלית כלל · והיא הקיום הנצחי · נמצא הפעולה והתכלית בעוסקן בתורה הוא דבר ה' . וז"פ הפסוק הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו · ר"ל הנה שכרו אתו דהיינו התכלית בעוד פעולתו לפניו . שהפעולה בה והתכלית הוא השכר · הן דבר ה' כנ"ל . וזהו אין התורה מתקיימת ר"ל קיום הנצחי אלא במי שעושה א"ע כמי שאינו לכן עוסק בה לשם תכליתה וזהו שנים שיושבין ויש ביניהם ד"ת · ר"ל שהם חושבים א"ע לאין ויש שם ביניהם הן ד"ת שכינה שרוי' ביניהם · וזהו השכר והפעולה ביחד . כי שכר הנצחי לעוה"ב צדיקים יושבים וניזונים מזיו השכינה . ולזה לא אמר ועוסקים בתורה כי אפשר שיכונו לפני' אחר' זה לפני זה או להתייהר או לקנטר ח"ו ולא יהי' שם השראת שכינה · ולכן דקדק בלשונו ואמר ויש ביניהם ד"ת · ר"ל שאין שם כלום יש אחר

רק

רק ד"ת כי הם חושבים א"ע כמי שאינם כנ"ל וזה שאמר שנאמר.
אז נדברו יראי ה' כו' ר"ל שהם חושבין א"ע לאין והדבור
שביניהם כאלו נדבר מאליו את שהוא איש אל רעהו כוונתו
הוא על ויקשב ה' ר"ל שישמע ה' ויהי' לו נ"ר כנ"ל וישמע ר"ל
כן הוא שהשכינה שורה ביניהם · ויכתב כו' · ומנין שאפי' אחד
שיושב ועוסק בתורה כנ"ל את שחושב א"ע ליש והוא הפועל
והעוסק בתורה מ"מ אינו מכוין לפני' בפני אדם הואיל והוא לבדו
אבל אפשר שמכוין לקבל פרס הואיל והוא יש מנין שהקב"ה
קובע לו שכר ובאמת אם הוא עוסק לשמה שכינה שרוי' אצלו
כמו כן · כמ"ש לקמן רק אם מכוין לבקשת פרס הוא ג"כ
טוב כמ"ש הש"י במשנה אל תהיו כעבדי' כו' והקב"ה קובע לו
שכר שנאמר ישב בדד וידום · פירוש על דרך דום לה' שפירושו
הוא שמשתיק את מחשבתו מבני אדם לה' על דרך עמדו ולא
ענו עוד · וזהו ישב בדד וידום שמתבודד מב"א כדי שידום
מחשבתו מהם מפניות זרות ומבקש שכר מהקב"ה · הקב"ה
קובע לו שכר וזהו כי נטל עליו · ור"ל שנוטל שכר ופי' מלת
קובע לו שכר מענין קביעת מקום וגבול וזמן לקבלת השכר ולא
כן אם מכוין לשמה כנ"ל דהשכר הוא השראת שכינה היא בלא
קביעות ובלי קילותא ובלתי גבול ותכלית כנ"ל. וזהו פי' שכר
מצוה · ר"ל שהשכר היא הדביקות ומצוה הוא מלשון צותא כמ"ש
בת"א ואמר אח"כ ר' חלפתא כו' עשרה שיושבין ועוסקין בתורה
כו' מנין אפי' חמשה ובגמ' מקשה וכי מאחר דאפי' חמשה עשרה
מבעיא , הא קמ"ל כל בי' עשרה שכינתא מקדמא ואתיא פי'
ע"ד ששמעתי בשם גדול א' לפניו ובא לו לאחריו פטור: לאחריו
ובא לו לפניו כו' פי' כל עובדא נידון ע"פ המחשבה הראשונה

קודש

קודם העובדא. ועד"ז בזוהר אי רוח קדישא קדים ונטל אתר תמן לא פרי' ס"א: ואי ס"א קדי' ונטל אתר כו' וזה עצמו החלוק בין עברה ובין מצוה מעברה דבעברה סכינתא מקדמא ואתיא וא"ל להזוהר מהס"א כ"כ · דרוח קדישא קדים ונטיל אתר · ואף גם שיושבים ועוסקין בתורה והם במדרגת יש כנ"ל כי הם הפועלים מ"מ שכינה שרוי' ביניהם כי שכינתא מקדמא ואתיא וזהו כי הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו שהשכר קודם להפעולה ר"ל שכרו אתו בעוד שפעולתו לפניו לפועלה ולעבד'.

אבל חמשה וג' וב' וא' אפי מעשיהם שכינה שורה עליהם:

כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת · וכל שחכמתו כו' ר"ל שמעשיו מתרבין ע"י החכמה שעוסק והחכמה באה למעשים מרובה חכמתו מתקיימת · שהחכמה מתיישבת וקיום והעמדה שלה על המעשים כמו שהעולמות עליונים מתקיימים על עולם העשיה. וכל שחכמתו מרובה ממעשיו כי יש שאינו עושה מצוה מצוה ועוסק בדינים ימים ושנים כמ"ש בחו"ה מענין שאלת גירושין ע"ש:

באופן אחר ע"פ מה דאיתא באבות דר' נתן כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת שנ' נעשה ונשמע עכ"ל. וז"ל רבינו יונה בשער התשובה באור הדבר כי אים אשר קבל על נפשו בלב נאמן לשמור ולעשות ע"פ התורה אשר יורוהו כו' יש בידו מן היום שכר על כל המצות על אשר שמעה אזנו מד"ת והבן להם ועל הדברים אשר לא גלה אזנו עליהם עודנו לדק ילבם וקנה זכות על הגלויות אליו ועל כל נעלם מעיניו. ואחרי זאת יום יום ידרוש ויסקוט על דלתות סוריו ומוכיחיו וישכיל מכל מלמדיו · ונמצא האיש הזה מעשיו מרובין מחכמתו כי לא ידע

עדיין את הדבר והנה שכרו אתו · וכענין שאמרו בסיני נעשה ונשמע שהקדימו קבלת המעשה על נפשם לפני השמיעה ובענין אחר לא יתכן שיהיו מעשי האדם מרובין ממה שיודע עכ"ל דף י"ב · ועפ"ז י"ל פי' פסוק הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו. ר"ל כבר שכרו אתו אף שעדיין פעולתו לפניו לפעול שלא פעל עדיין ועפ"ז יפורש גומל לאיש חסד כמפעלו יתן כו' כרשעתו ויש לדקדק מלת כמפעלו הול"ל כצדקתו כמו ברשע כרשעתו · ולפי הנ"ל כמפעלו פירושו כמו שספק בידו לעשות כפי הכנתו הטובה כנ"ל וכן ארז"ל ע"פ ולך ה' החסד כו' חשב לעשות מצוה כו' :

הכל לפוי שסידיעה נופי' הליכת הבחירה לא זולת לפיכך לך הכל ידוע או גלוי אלא לפוי והרשות נתונה. שאליה לופין ומלפין מלמעלה · ובטוב העולם נדון כי הצדיקים מקבלין שכר על הטוב שבחרו · והרשעים העונש על שלא בחרו בטוב וזה מדה טובה לרשעים שאם היה העולם נדון ברע שכר לצדיקי' על שמאסו ברע והעונש לרשעים שבחרו ברע יהא העונש הרשעים גדול מאוד על שפעלו און בידים משא"כ כשבטוב העולם נדון אין מגיע עונש לרשעים כי אם על אשר לא בחרו בטוב · והם דומין כסומא רעב הנכשל בככר לחם שנתגלגל בין רגליו והוא לא ידע ואשם · וכן לצדיקים מגיע שכר גדול שפעלו הטוב בידי' והכל לפי רוב המעשה ירצה שרוב המעש' גורם לך הבחירה אשר תבחר אם טוב אם רע כי רבוי המעשים מקנים תכונה בהנפש באופן שיתמיד לילך באותו הדרך כי ההרגל נעשה טבע :

ר' אלעזר בן עזרי' אומר אם אין תורה אין דרך ארץ כו' ע"ד שארז"ל נובלת חכמה של מעלה תורה פי' כי חכמה של מעלה היא מופשטת מן כל העולמות רק מן הנובלת החכמה

נתהוו

נתהוו כל העולמות . וזו היא התורה . ע"ד ואהיה אצלו אמון אל תקרי אמון אלא אומן . והתורה גזרה כל ענייני דרך ארץ כמו כי יקח איש אשה כו'. וענייני אכילה ושתי' . וענייני מלאכות ומשא ומתן ומיתה . ע"ד אדם כי ימות כו' וארז"ל שלכן נתנה התורה למטה ולא למלאכים . שא"ל הקב"ה וכי יש ביניכם יצה"ר ומ"מ ומיתה ע"ש וכ"ז נקרא דרך ארץ . וזה שאמרו אם אין תורה אין דרך ארץ ר"ל שאם לא היתה התורה הנובלת החכמה רק החכמה עצמה בהתפשטותה לא היה דרך ארץ . ואם אין דרך ארץ לא היתה התורה כי היה די בהתפשטות החכמה :

אם אין יראה אין חכמה ר"ל שאם לא בשביל שברא הקב"ה את עולמו שייראו מלפניו . כמ"ש והאלקים עשה שייראו מלפניו . לא היה צריך התגלות החכמה כלל לברואים . כי עיקר התגלות החכמה הוא בעבור הירא' וכמ"ש במ"א ע"פ איש בער לא ידע ע"ש . ועד"ע קטן הרואה שגדול לומד חכמה הקטן אינו יודע מה שהגדול לומד כלל . ואין הקטן מקבל רק יש לו יראה מזה שרואה דהגדול לומד . ויודע שזה בודאי חכמה ומתיירא ממנו אבל בהמה שרואה אדם מדבר בחכמה איננו מתייראת מזה מפני שאיננה יודעת כלל אם יש חכמה בעולם . וזהו שכתוב וכסיל לא יבין את זאת ר"ל היראה נקרא זאת . כי אין אנחנו משיגים חכמתו ית' כ"א היראה ע"ד אבא יסד ברתא . וז"ש אם אין חכמה אין יראה . ר"ל אם לא היה התפשטות החכמה על הברואים לא היה יראה כלל וז"ש בס' חו"ה בשער הבחינה להבחין בברואיו בחכמתו . ועי"ז מתיילדת היראה . ואם אין יראה לא היה צריך התפשטות החכמה וקאי גם על האדם : שאם אין בו יראה זה מורה שנמשל כבהמה שאין בה יראה מחכמה ומוכרח שאין בה חכמה כלל :

אם

אם אין בינה אין דעת · ע"ד שכתבתי ע"פ דע את אלהי אביך כו' · ועד"ש המקובלים כי הדעת הוא מעיטרין דאו"א ועיקר הדעת הוא מנהיי דאימא שמתלבש בו הדעת וצריכה הבינה ללמדה דעת ואם אין דעת לא היה צריך להתפשטות :

פרק ד

בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם · קשה הא ארז"ל אם דומ' הרב למלאך ה' לבאות למוד הימנו ואם לאו ושמת סכין בלועיך · וכ"ל דבן זומא ס"ל ע"ד שאמרו ר"מ תוכו אכל וקליפתו זורק . והיינו שהי' מחשב שהוא שומע ד"ת מעולם הדבור כידוע וזו היא חכמה גדולה כידוע . וז"ש איזהו חכם כו' ר"ל שיוכל ללמוד מכל אדם · וז"ש שנאמר מכל מלמדי השכלתי ר"ל בזה הדבר אני משכיל יותר מן מלמדי כי עדותיך שיחה לי כאלו העדותיך עצמה הם שיחה לי שאלו היה מלמדי משכילים בזה כאלו עולם הדבור מדבר בהם לא הייתי צריך לזה · וז"ש איזהו חכם הרואה את הנולד ר"ל שאינו רואה את המוליד הדבר שאפשר הוא מקליפו' ואינו רואה רק החדוש הנולד כאלו נולד מעצמו בלי מוליד ואיש כזה יכול ללמוד מכל אדם · או יבואר ע"ד התקונים אית אדם דאצי' ואדם דבריאה ואדם דיצירה כו' וז"ש

הג"ה

או יאמר עד"ש הס"י שיש לאדם לכוין בזיווג כדי להולי' בנים ולא יכוין להנאתו שהוא המוליד וז"ש איזהו חכם הרוא' את הנולד:

את חלקים ירא כו' כי זה כל האדם כו' ע"ש וז"ש בכאן הלומד מכל אדם ר"ל כל החכמות מכל העולמות:

עוד איזהו חכם הלומד מכל אדם. קשה הל"ל אין חכם כ"א הלומד מכל אדם אבל אמר דרך שאלה ר"ל איזהו חכם מי הוא החכם שלומד מכל אדם ור"ל שאינו לומד מן אדם כלל שנקרא חכם בלא מה · וכן איזהו גבור כו' ר"ל מי הוא זה הגבור שיעשה גבורה ז שיכבוש את יצרו · וכן מי הוא העשיר שישמח בחלקו ומי הוא זה מכובד שמכבד את הבריות שמכוון שנעשה מכובד אין שום אדם חשוב בעיניו:

בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה כו' עיין באלשיך פ' אמור מה שהקשה שם ונ"ל ע"ד הידוע שתרי"ג מצות אחוזי' זה בזה ודבוקים זה בזה וכלולים זה בזה · והנה ארז"ל הקב"ה אומר ועושה כל המצות ונ"ל להסביר עד"מ הבעל הבית נותן חוטין פשתן להאורג . והאורג עושה בהם מלאכה ואורגו שיהיה בגד ובודאי' אם לא נתן לו הבעה"ב החוטין לא היה האורג אורגו . כך הענין בזה התרי"ג מצות שהקב"ה מקיים כל ישראל שמכין חוטי האריגה ע"ד שארז"ל כלום עשה אדם לפני מזוזה עד שלא נתתי לו בית שנאמר מי הקדמני ואשלם כו'. וזו המצות שהקב"ה מקדים ומקיים וחוטי האריגה הם אריכין ויש בהם כדי לארוג כל התרי"ג מצות נמצא כשאדם מקיים אפי' מצוה קלה הוא אוחז בהחוטין הנ"ל כולם · וז"ש הוי רץ למצוה קלה. שמצוה גוררת מצוה · וש"ת למה ארוץ למצוה קלה כדי שאזכה למצוה גדולה שנמשכת עמה · אפשר שלא אזכה בהמצוה גדולה אף שנמשכת עמה ועד"מ הבעה"ב נותן להאורג החוטין שיארוג לו קנה ואח"ז נותן לאחר שיארוג קנתו . ומה הועיל בזה המצוה קלה סוף סוף כשאגיע לעשות המצוה הגדולה

אולי לא יותן לי ואהיה מוכרח להתאמצות אדם ולרוץ אלי׳ · לזה אמר ששכר מצוה מצוה ור״ל עד״ש במ״א ע״פ שנה שכרו אתו ופעולתו לפניו כו׳ ע״ש. נמצא הש״י נותן הבגד עצמו לשכר. והיינו המצוה עצמה וז״ש שכר מצוה מצוה · נמצא אם תזכה בקצה הבגד הנארג ע״י המצוה הקלה בודאי תזכה בהמצוה גדולה הנמשכת עמה · כי זה בודאי שצריכים להיות מחוברים ודבוקים זו בזו והקצ׳ הבגד מן המצוה קלה שלך לגמרי · וא״א לחלוק לך חלקך שלא יהיו המצות מחולקים ונפסקים ובודאי יותן גם שארי החוטים לארוג את כולם . בשלמא אם היה השכר דבר אחר . היה אפשר לחלוק לך שכרך בעד המצוה הקלה ולא יתן לך המצוה הגדולה . אבל עתה שהשכר היא המצוה עצמה א״א שיהיו המצות מפורדות זו מזו . ועד״ז ובורח מן העבירה כו׳ ששכר עבירה עבירה והל״ל ועונש עבירה עבירה . אך ר״ל ע״ז כי פועל אדם ישלם לו : ונותנין לו שכרו אותה עבירה עצמה וההנאה שנהנה בה · ע״ד שארז״ל להיות עמה לעוה״ב . אומרים לו טול מה שבחרת · וקשורה בו ומלפפתו · לזה כשיעבור עבירה א׳ אזי מלפפתו וזו היא שכרה והיא נמשכת מעבירה אחרת כמו שאמרו שעבירה גוררת עבירה . ומהיכן ימלט ממנה · ולזה ובורח מן העבירה ולא אמר מן העבירה קלה כי אצל עבירה אין רבותא קלה כי אפשר לפי שהיא קלה יברח ממנה . ומן החמורה לא יברח · ואפשר שיסמוך ע״ז שאין צריך לברוח מן החמורה מפני שעונשה גדול . ובאמת צריך לברוח בין מן הקלה בין מן החמורה :

עוד הי׳ רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה כו׳ . פי׳ ובורח מן העבירה שלא יאמר אדם ע״ד ר״פ שאמר ניזל אפתחא דזונות ונקבל אגרא טפי עיין בסיפרי מ״ס בד״ה מחלת ברייתא

של שעולם נפה כו' ע"ש. וז"ש ובורח מן העבירה. פי' שלא תבקש לך שכר עי"ז כנ"ז שם בסיפרי הנ"ל כי הדרך עכ"פ נאבד. וז"ש ששכר מצוה מצוה ור"ל כי השכר מרדיפת המצות כתוב בתור' כמ"ש למען תחיון כו' וירשתם ולמען ייטב לך כו' וכיוצא נמצא בקשת השכר הוא ג"כ מצוה. וז"ש ששכר מצוה מצוה. אבל שכר עבירה עבירה. ר"ל אף שנותנין שכר על כפיית היצר מעבירה מ"מ הרדיפה בבקשת שכר זהו עבירה: כמ"ש אל תפנו אל כו' ואלהי מסכה כו'. ודרשו בזוהר על יופי הנשים כידוע. אך קשה למה באמת אסרה התורה בקשת ורדיפת שכר לזה. אמר שמצוה גוררת מצוה. ר"ל רדיפת המצוה גורר המצוה. ורדיפת עבירה גורר שיעשה העבירה לכן אסרה התורה:

אל תהי בז לכל אדם כו' ר"ל כל מי שיקרא בשם אדם אפי' היצה"ר שגם הוא חלק אדם מאל שבעולם שיצירה. כולל טו"ר לכן נקרא בשם זה. כי ס"מ עתיד שיבוטל ושם אל שבו לא יעדר. כי כל מה שידבק בו דמות אדם ניתן להדרש בו אדמה לעליון: כי אף שאמרו בו שמאל דוחה אין לך אדם שאין לו שעה. לעשות כ"ר ליוצרו וימין מקרבת שהוא אל מדת הימין: כי פו"ר שהיא קיום העולם על ידו. ואל תבזהו לאמר גירא בעינא דשטנא ודייק כי אין לך אדם שאין לו שעה ר"ל שעת רצון לטוב. ולא אמר שאין לו מקום כמו בסיפא. כי אין מקומו של אדם מכבדו אלא הוא מכבד את מקומו. ואל תהי' מפליג לכל דבר. כל מה שנקרא בשם דבר היינו הנו"ק דקו הנקרא ערות דבר. אל תפליגנה להפרידה במחשבתך. כאלו אין ליחידו של עולם צורך בה כלל. ולא נבראת לשום תכלית שאין לך דבר שאין לו מקום. ואם אנו רואים שהוא במקום בצמצום מקומו של עולם יתברך בודאי נבראת לאיזה תכלית

ויש לה מקום לספלמת רלונו ית׳. כמשרז״ל בבריית המזיקן לייסר העולם. שיטו אל סטוב וז״ם המקובלים שמרומזים בפ׳ ושמו את שמי על ב״י הדבר **א״ש״ע** ר״ת של **את שמי על** שהוא גימטרי׳ שמאל שלעתיד יהיה שמו כך וס״ת **תיליל** שתכלית הרע נתהפך לתכלית טוב ודו״ק:

אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך בטלים הרבה היינו הימים שהם עלמם נילולי נשמתו כל יום כולל קומה שלימה כידוע מהזוהר פ׳ ויחי ע״ש. ואותם הנלולות ישארו בלי לבוש · והם בטלים לא אובדים · כי ייחלו אליו שבידו לתקנם עוד · כטעם עבר על מ״ע ועבה תשובה לא זז משם כו׳. דלא גרע ממי שחשב לעשות מלוה ונאנס · שהרי גם זה הושב בתשובה שלימה כי ראוי היתה אותה המלוה מאז שתיעשה על ידו ודואג לה ובשעה זו הוא אנום שאין בידו לעשותה שעבר יומו · ועד״ז אמר ר״כ אי זכאי גמירנא שמעתתא מעיקרא. וכן אי זכאי הוה גמירנא מר״י רבך וכונתם לתקן העבר:

פרק ה

בעשרה מאמרות נברא העולם ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד כו׳ עיין הקושי׳ והדקדוקים במד״ש וג״ל דהפי׳ בי׳ מאמרות נברא העולם דכתיב בקרא י׳ פעמים ויאמר ומקשה מה ת״ל · ר״ל הא בודאי לריך לעשרה עשיות י׳ מאמרות. ומשני והלא במאמר אחד יכול להבראות · ר״ל דאי לא הוה כתיב ה״א שברא כולם במאמר א׳ כמו בי׳ הדברות פרש״י מלמד שכל הדברות בדבור א׳ נאמרו אך באמת למה לא עשה כך ומפרש כדי להפרע מן הרשעים כו׳ כמו שפי׳ מד״ש

הי' מאמרות הם השתלשלות המדות כדי שיוכל לבא לעשיית עולם הגשמי · כדי שיהיה שכר ועונש ע"ש אך מה שהקשה שם למה יפרע מן הרשעים על שמאבדין העולם בי' מאמרות אם יכול הוא לבראותו ע"י מאמר א' · ובודאי בשביל עונש לרשעים לא ברא בי"מ שיהיה עונש גדול כ"כ · ותירץ עד"ז דיש לדקדק כדי להפרע מן הרשעים הל"ל למפרע לרשעים או לענשם מה זה מ' הרשעים דמשמע שהם פורעים מה . אך הענין ע"ד משנה ב' עשרה דורות מנח ועד אברהם כו' עד שעמד אברהם וקבל שכר כולם . ופי' שם במד"ש וזה ע"ד זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע ע"ש ולפ"ז הפי' כך דבאמת הקב"ה לא ברא את עולמו רק להיטיב . ולכן נברא בי"מ כדי שיתן שכר טוב לצדיקים בעד המע"ט שלהם · וגם להפרע מן הרשעים ר"ל לטול חלק הרשעי' בג"ע ולתן שכר טוב לצדיקים . ולזה נקרא שכר טוב שנוטלים מה שלא עמלו בו שמאבדין את העולם שנברא בי"מ וקשה הא אחז"ל וכי יאבד עולמו מפני השוטים אלא פי' שמאבדין שכרן מן העולם שנברא בי' מאמרות . וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין כו' ר"ל שמקיימין להם שכר גדול מן העולם שנברא בי' מאמרות . ובשביל זה נברא העולם :

שבעה מיני פורעניות באין לעולם על שבעה גופי עבירות מקצתן מעשרין כו' רעב של בצורת בא פרש"י שמתייקר השער עד שמקצת ב"א רעבים ומקצתן כו' . גמרו שלא לעשר רעב של מהומה ושל בצורת באה . פרש"י מהומ' אוכלין ואין שבעי' כדכתיב ואכלתם ולא תשבעו . והרמב"ם פי' שיתעסקו בני אדם בענייני מהומות ומלחמות ושארי חדושים ויטרדו עד שתשמט הארץ או דרכים רעים להביא התבואה · ומ"ש פורעניות ול"ק רעות לטורות כי אין רע יורד מן השמים רק מדה כנגד

מדה

מדה ונודע ה' משפט עשה בפועל כו' אוי לרשע רע כי גמול כו' ואין כונת רע להענש ממנו רק שיתעורר לתשובה וכמו שלוה מחבירו שמחוייב לפרוע אותו המטבע שלוה וכמו שלוה· גופי עבירות שבורא נזק משחית מכל עבירה· ואפשר שנק' גופי עבירה כמו גופי תורה· והם עבירות חמורות ושארי עבירות פרפראו' לאלו. מקצתן מעשרין כמו שארז"ל בעון מעשרות שמים נעצרין שנאמר ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו. בשביל דברים שצויתי להם בימות החמה ולא עשאום· נגזלו מהם מימי שלג של ימות הגשמים ואפשר מה שנאמר שאול חטאו לומר שהחטא שמור לגיהנם והעצירת גשמים הוא רק לעורר הלבבות כי גזלת העני בבתיכם· ונ"ל פי' ע"ד שכתוב הזוהר איש וביתו באו כו' מאן דמקבל מאורחא איהו ביתא למאן דיהיב עכ"ל נמצא העני נקר' בית. וכשגוזלו גוזל ביתו ממש וזהו גזילת העני בבתיכם. גמרו שלא לעשר· לשון נמנו וגמרו שהסכימו כולם שלא לעשר או גמרו ע"ד אומרים לו גמור והיצ"ר אומר לו גמור העבירה וע"ז אמר אל תאמר אשלמה רע:

חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא ועל חילול השם עד"ש במ"א לא תשא את שם ה' כו' כי האדם נושא את השם על עצמו וזה צלם אלקים שעל הפנים· וממנו יראים החיות כמ"ש ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית כו'. וכשהאדם חוטא בשבועת שוא אזי נושא על עצמו שם שמים לבטלה וכמ"ש במ"א שקורא להשם את דבר הבטלה והשקר ומסתלק ממנו הצלם ונדמה להחיה רעה כבהמה ודורסתו· וז"ש חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא ועל חלול השם:

בן בג בג אומר הפוך בה והפוך בה דכולה בה כו'. ע"ד שארז"ל פרה מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים·

והטעם

והטעם נ"ל ע"ד הידוע כפת הירדן היא האמברי"א שכשנתייבש ואבד ריחו אם מצניעין אותו בבה"כ ג' ימים ריחו חוזר וניעור כי מתגבר נגד הקליפות עכ"ל משנ"ה וכן הוא הטבעיות שכל דבר אינו מתפעל כי אם מהפכו ולא ממה שהוא מינו . וכן הענין קדרותא דצפרא שמחשיך הלילה קודם אור היום כי כל דבר מתגבר על הפכו . ולכן אין אוכל מקבל טומאה ואינו מוכשר עד שיפול עליו מים והמים הם מקור הטהרה . והטומאה וצונה לנגד הטהרה ומתגבר עליו ועושה רושם טומאה באוכל וזולת המים אין האוכל מתפעל מהטומאה שיהיה בו רושם טומאה . ועד"ז אחז"ל אין יצה"ר מתגרה אלא בישראל ובת"ח יותר מכולם . והנה שורש הטהר' הוא שהדבר טהור וזך ומוכן לקבל ברכה וקדוש' ושורש הטומאה הוא שהדבר מטומטם ואינו ראוי לקבל שום ברכה ולזה נצטוה ליקח אפר פרה כידוע שאפר מקלה לא יזרע בו ולא יצמח בו ולא יעלה בו כל עשב שדומה לשורש הטומאה ולערבו במים שהיא מקור הטהרה שמצמיחים כל מיני ברכה שהם הפכים זה לזה והנה אחז"ל לא המת מטמא ולא המים מטהרין כו' כי באמת בלא אתערותא אינה פועלים כלל רק אם מתעוררים אדם טהור אזי מתגבר נגדו האפר שהוא שורש הטומאה ולא המים שהם ממינו שורש הטהרה וגורם שגם המים נכפפים תחת האפר . ואם המעורר אדם טמא אין האפר מתגבר נגדו שהוא ממינו שורש הטומאה רק מתגברים המים נגדו ומטהרו כיון שע"י התעוררות שלו גורם שיתגברו המים על האפר כנ"ל . וכן הוא הענין כי המשקה המועיל לחולה מזיק לבריא . וכן הענין בצומות שמועיל לעובר עבירה ומזיק לת"ח כמו שאחז"ל בר בי רב דיתיב בתעניתא ליכול כו' . וכן כתבתי דקאי גם על הגבהות כנזכר במ"א . והנה אחז"ל

ויקהו

ויקחו אליך פרה כו' לך אני מגלה טעם פרה · ולהם איני מגלה. והטעם הוא שאין אדם יכול להשיג טעם פרה כ"א על ידי מ"ט שערי בינה שנמסרו לו למשה מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא וזהו וכמטמונים תחפשנה פי' וכמ"ט מונים. פי' כמ"ט פנים מונים לשון רבים ב' פעמים מ"ט וז"ש פרה בת שבע אם שלמה מתקריא. פי' שיש בה ז"פ ז' העולה מ"ט לזה לא נגלה רק למשה ולאחרים חקה. וז"ש אני בינה לי גבורה · ר"ל שבבינה יש כח הגבורה על דבר שהוא הפכו כנ"ל. ובזה יובן מה שהקשו על מה שארז"ל כל ישראל נתלמלמו בין ב' בדי ארון וכיוצא בזה איך אפשר ב' הפכים בנושא א' וכדומה בכאן מטמא את הטהורים ומטהר כו' שהם ב' הפכים בנושא א' אבל הענין שהבינה היא השורש של כל השרשים ויש בה כח דבר והפוכו בכח הגבורה שבה ע"ד שארז"ל מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק כי היא קודם הטבעיים ובאור הבינה ישדדו המערכו' כידוע ביציאת מצרים וכדומה מפני שהוא כוללת כל מבטן מ"י יצא כל הדברים ובה יכול הדבר להשתנות על כמה הפכים בנושא א' וז"ש בן ב"ג ר"ת בינה גבורה ור"ל שהתנא שאומר

הג"ה

וז"ל הריטב"א אלו ואלו דברי אלהים חיים שאלו רבני צרפת ז"ל איך אפשר שיהיו שניה' ודאית זה אוס' וזה מתיר · ותרצו כי כשעלה משה למרום לקבל התורה הראה לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פני' להתיר ושאל להקב"ה ע"ז ואמר שיהא זה מסור לחכמי הדור ויהיה ההכרעה כמותם. ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר עכ"ל הובא בס' עין יעקב בריש מס' עירובין. וכ"ל שזו שדקדקו ז"ל באמרם אלו ואלו

זה אמר ע"ה המדה בינה שבה הגבורה ולזה קראו שמו בשם בן ב"ג הפך בה והפך בה ב' הפכים בנוס' א' בה כנ"ל מטמא את כו' ומטהר את כו' והטעם דכולא בה ר"ל מפני שכל הדברים בה

דא"א כי אלהים חיים נקרא בינה כידוע וזה ומ"ט שערי בינה כנזכר בפנים.

בהשתוות אור כמו חושך והפכו וכדומה ומפני זה יכולה היא להתהפך על כמה הפכים כנ"א. ובה תחזי לשון אני בלדק אחזה שהוא לשון חזיון ע"ד שארז"ל בתורתו של ר"מ הי' כתוב כתנות אור באלף. ופי' המפרשים שהשתכל בתורה באור הגנוז ושם ראה כל הפנים של טמא והפנים של טהור וכשר ופסול ולזה אמר יכולני לטהר את השרץ בק"ן טעמים מפני שיש ק"ן טעמים טהור וק"ן טעמים טמא. ונמצא בשורש השרשים היה הדבר בהשתוות והיה יכול השרץ להיות טהור בק"ן טעמים כמו טמא בק"ן טעמי' ור"מ היה יודע אותן הק"ן טעמים שהי' יכול להיות טהור אבל אח"ז גזרה חכמתו ית' ברצונו האלהי"ת שיהיה טמא וכן עד"ז מה שארז"ל מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא ר"ל בנושא א' ממש ובזה מתורץ מה שמקשים התוס' ע"ז ע"ש וזה היה יודע ר"מ ע"י חזיונו באור הגנוז כנ"ל וז"ש ובה תחזי ושיב ע"ד זקן שקנה חכמה ר"ל שתהי' זקן בה אפי' רך בשנים. ובלה בה ע"ד שנקרא תושי' כמ"ש לי עצה ותושי' שלא תאמר איך אתקרב אליה והיא מתשת כח כי התשובה בה מוספת גבורה ע"ד פרה שמטמאת הטהורים שמגודל קדושתה אפי' טהור גמור המתקרב אליה נעשה טמא וזו ע"ד הן השמים לא זכו בעיניו ובכל יום מוסיף תיקונים בשמי' כמבואר בזוהר ע"ש נמצא זה כדי שיוסיף טהרה ומנה לא תזוע שלא תפחד להתקרב אליה ע"י שכל דבר בהשתוות אצלה כמו שאדם מתפחד להתקרב למי שהכל שוה

בעיניו לפי שאינו יודע מדותיו ומהותו לא תפחד מזה מה שהוא
למעלה מן המדות כי אין לך מדה טובה הימנ׳ · ר״ל שהיא טובה
מן כל המדו׳ טובות . אף שהכל בכשתוו׳ אלגה והשתוות היא
התנגדות למדות מ״מ היא טובה מן כל המדות שמדרך הטוב
להטיב :

פרק ו

ומלבשתו ענוה ויראה עיין במד״ש שהקשה הא יראה
קודם כמו שאחז״ל ומבואר במה שפי׳ בשם לב
אבות וז״ל זה נמשך במ״ש משמח את הבריות ע״ד שאמר
הכתוב · אשחק עליהם ולא יאמינו ואור פני לא יפילון שהכונה
שהי׳ איוב מספר חשיבותו וגדולתו שאפי׳ כשהי׳ משחק עמהם
לא יאמינו שהי׳ משחק בפניהם מרוב גדולתו כי מדרך הטבע כי
שחוק וקלות ראש שעושה הגדול לפני ההמון גורם לו זלזול כבוד
ומניעת מוראו עליהם · והוא אפי׳ משחוק היה מוראו שוה
עליהם . וזהו ואור פני לא יפילון וזו שאמרו משמח את הבריו׳ ·
וס״ת שעי״ז זלזלו ויעדר מוראו מן חבריו׳ לז״א ומלבשתו ענוה
ויראה כלומר ההמון יהיו ענוים ויראים ממנו כאשר בתחלה עכ״ל
ועיין במ״ש במ״א ענין בן זומא במה שאמר כל חכמי ישראל
דומים עלי כקליפות השום ע״ש נמצא הענוה להעם ימשך מן
ענותנותו והיראה לעם ממנו נמשך נהם מן יראתו את הש״י ע״ד
ואתנה לו מורא וייראני . וכמ״ש במ״א · נמצא כי באמת כשהוא
קונה את המדות אלו לעצמו צריך שיקנה את היראה קודם
להענוה · וז״ש הוי ערום ביראה ר״ל כשתרצה לקנות יראה אזי
צריך שתהי׳ ערום · ומלבושך הראשון תהי׳ היראה כמו הכתונת

שהוא מלבוש הראשון על בשרו ע"ד כתונת בד קדש ילבש ואח"ז ילבש מדת הענוה כמו מעיל ע"ד ומעיל קטן תעשה לו אמו ר"ל מעיל קטנות ושפלות תעשה לו אמו שהיא אור בינתו אבל המון העם הם משיגים בו את המלבוש החיצון קודם ואח"ז שמלבוש הפנימי והם בתחלה ענוים נגדו ושפלים לפניו ואח"ז משיגים את היראה. ויראים ממנו וז"ש ומלבשתו ענוה ויראה:

לי עצה ותושי' אחז"ל למה נקרא תושי' שמתשת כחו של אדם. ולמה מתשת כידוע ממה שאחז"ל לעולם ילמוד אדם שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה פי' שיכוון אדם שאין לו שכל עדיין ללמוד לשמה ויכוין על כל פנים שכשיזכה יוציא את התורה שלמד שלא לשמה מתוך הקליפ' ויביאם לקדושה וזו לעולם ילמוד אדם כו'. כדי שמתוך כו' וכתיב צור ילדך תשי. וכן התורה יהבת עיטא לגרמה שידבק בה האדם ואתלבשת בקליפין דהאי עלמא דהיינו עד"מ בתו"ה שתחלה התינוק לומד שיתנו לו פרוטה או תפוח ומה שמתגדל ומבין שזו שטות מראין לו איזה פי' גדולה מזה וכל זמן שהוא בין הפניות הקליפות היא תשות כח כב"י. ולכן בהשפעתה היא מתשת כח לומדי' וזו לי עצה כל זמן שאני צריך לעצה שידבק בי האדם. ותושי' ענין מתשת כח כי אני תש כח כ"י אני בינה כשאני בא למקור בעלמא דחירותא מקליפין. לי גבורה ומגבורות כחו של אדם:

אוי להם לבריות מעלבונה של תורה ע"ד אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך. כשאדם עובר עבירות ואינו יודע חומרתן ואחר זה לומד חומרתן מתבייש ונכלם. וז"ש אחלי יכונו דרכי כו' ועי"ז אז לא אבוש בהביטי כו'. וז"ש אוי להם לבריות מעלבונה של תורה ר"ל מה שהתורה עולבתן. עוד י"ל נמשל כשאדם רוצה לעלוב את חבירו אינו יכול לעלבו כ"כ מפני שאינו

יודע

יודע כל בשתו ופחיתותו אבל התורה יודעת כל חסרונו ופחיתות בני אדם ויכולה לטולבן ועיין במד"ש מ"ש ע"ז :

באופן אחר אוי להם לבריות מעלבונה כו' הקשה במד"ש הנ"ל בקיצור אוי לבריות כו' ול"ל להם ותי' ע"ד שארז"ל אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש כו' עד יתלה בבטול תורה. וקשה היאך קאמר פשפש ולא מצא הא אין צדיק בארץ כו' ועוד מאי קאמר יתלה בבטול תורה · הא זה עון גדול מכל והאיך קאמר פשפש ולא מצא · אך כי ידוע כי אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה אלא נפרע תחלה בממונו ואח"כ בבניו · לא שב פוגע בגופו. לזה אמר אם רואה אדם כו' באים עליו. עליו דייקא · כלומר שיסורים באים עליו תחלה ונשתנה עליו הסדר שדן בו הש"י את העולם יפשפש במעשיו שבודאי עשה הוא עבירה חמורה כזו שישנה הסדר מעשיו מסדר העולם ונפרע מכ"מ. פשפש ולא מצא ר"ל עון כזה יתלה בבטול תורה שבודאי הוא עון כזה שיבתנה עליו כנ"ל. וז"ש אוי להם לבריות כו'. להם דייקא בגופם תחלה ולא כסדר כמו באים עליו הנ"ל :

או יאמר ע"ד הידוע רבות רעות צדיק ומכולם כו' לצדיק לא כתיב אלא צדיק כי הצדיק אינו נרגש במוחשות אף שעברו עליו כל מאורעות · כי הדביקות באלהיו מטרידו מהרגשות הטבעיות ויודעים כי כל המקריים לא ידעו ולא ישחיתו כי אם להגוף לא אל הנשמה וזה שאמר ומכולם יצילנו ה' רצה לומר הדביקות ה' שדבק בו יתברך יצילנו מלשון ויצל את מקנה כו' שהוא לשון הפרשה שמפרים ממנו הרגשות דמוחשות ועל ידי זה אמרו רז"ל אם בראשו יעסוק בתורה כו' ואדרבה ביסורין שמים ושמחים כמו שארז"ל עושים מאהבה ושמחים ביסורין. אבל מי שאינו עוסק בתורה אינו דבוק בו יתברך ונוטה אל המוחשות

ומפשל

ונתפעל בהרגשות הטבעיות את הצו והיסורין וז"ש אוי להם כו' כלומר האוי מצד עצמו לא היה פועל בהם רק מעלבונה של תורה האוי פועל בהם :

או יאמר ע"ד אוי להם לנפשם כי גמלו להם רעה והענין עד"מ מי שהכה לשר וחשוב אזי בשעת ההכאה אינו מרגיש כלל כאב מן ההכאה שהכה לשר ההוא אבל אם יש בו דעת מבין שבודאי השר יגמלנו כרשעתו ויכנו מאוד ומאוד תחת ההכאה ההיא נמצא הצער שלו הוא על הגמול ולא על המעשה . ועד"מ בן חביב שהוא אצל האב והלך מן האב לשחק בין התנוקת והכה א"ע הכה ופצוע ומרגיש כאב גדול מן ההכאה . גם יש לו צער גדול עוד יותר שכשיבא אצל אביו . אביו יכנו מכות גדול' יותר ויותר מזה וישנאנו מאוד נמצא לזה יש כאב מן המעשה עצמה ומן הגמול וז"ש אוי להם . ר"ל הרשעים העוברים עבירות הם מכים א"ע ופוגמים נפשותם הכה ופצוע . נמצא אוי להם בשעת מעשה. ואף כי גמלו ר"ל כשיבאו לגמול על המעשה אינם גומלים לאחרים המכים אותם אלא להם לעצמם . וז"ש להם רעה . וז"ש אוי להם לבריות מעלבונה · שלא תאמר שעושין האוי ח"ו להתורה ובשעת מעשה אינם מרגישין כם את האוי רק מן הגמול מרגיש צער · אלא לא כן שבשעת מעשה אוי להם כמו בשעת הגמול שהתורה תעלוב אותם לע"ל כמו שפי' במד"ש ע"ש כי כל מי שאינו עוסק כו' נקרא נזוף כו' נמצא בשעת מעשה הוא נזוף בו ע"ד אם תעזבני יום יומים כו' :

ואומר והלוחות מעשה אלהים המה חרות כו' אל תקרא חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא כו' עיין במד"ש הקשה מה חרות על הלחות הל"ל חרות בלוחת כי החקיקה הוא בלוח עצמה · אלא סבורה בזה כי החקיקה היתה בת חורין

מן שלוח שאפי' בהפסד הלוח היתה החקיקה של האותיות קיימות כמ"ש רז"ל אותיות פורחו בשיבור הלוחות . ואדרבה קיום הלוח היה תלוי בקיום החקיקה כמות זה אין התורה משועבדת לאדם מחמת שחקוקה בתוך לבו שיהיה לה עלבון ח"ו בהיות האדם . נזוף ואדרבה הוא תלוי בה · והיה נקרא בן חורין כמותה בהיותו עוסק בה כי בהיותו נזוף הוא משועבד אל הקליפות כי כאשר רואים אותו החצונים שהוא נזוף תיכף מתעבדים בו לעשות בו כרצונם וכל העוסק בתורה הקדושה מתעלה על כל הברואים :

כך היא דרכה של תורה פת כו' שמעתי בשם גדול א' עד"מ אחד שלח שלוחו לקנות סחורה ואמר לו שיאכל וישתה בדרך שלא יחלים ח"ע ע"י מעוט אכילה שינה והלך השליח והתחיל לאכול ולשתות ולישן בדרך עד שעברה שעת הסחירה ולא מצא לקנות וקנה סחורה רעה ונרועה וכאשר בא מן הדרך אמר למשלחו עשיתי ככל אשר צותני ולא מצאתי לקנות רק זו הסחורה אמר לו משלחו אמת שצויתיך שתאכל ותשתה מכל אשר תאוה נפשך רק אני אמרתי בחזירתך מן הדרך אחר הקנייה טובה . הנמשל הוא הש"י שלח את האדם לקנות במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם והן במעוט תענוג במעוט שינה ובמעוט כו' וזה צריך קודם שיקנה בעת שהולך לדרך התורה . וזהו כך היא דרכה של תורה פת במלח כו' אבל אח"כ שיקנה התורה א"ל לפנק ח"ע ואדרבה כתיב בתורה ואכלת ושבעת כו' וכיוצא בזה ייעודי עה"ז וז"ש ואם אתה עושה כן ע"י שתזכה למעשה ע"י התורה כמ"ש ושמרו דרך ה' לעשות משפט וצדקה אז אשריך וטוב לך אשריך בעוה"ז כמ"ש שלא אביך אכל ושתה ועשה משפט וצדקה :

אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד יותר מלמודך . אל תבקש גדול' ר"ל כי ידוע שמעלת גדולה נגזר ממעלת גדול

ומלת

ומלת גדול הוא בה' בחי' כמבואר בר"ח ע"ש וז"ש אל תבקש הגדולה לעצמך כי כל הבחי' הנ"ז שש הם דברים שמתנו ההשפעה למדרגות שלמט' ממנו ולזה נקרא מדת החסד גדול"ה · רק שתבקש הגדולה עבור שמגדולת העבד ניכר גדולת רבו כמ"ש במד"ש לך אמר לבי בקשו פני את פניך כו' ר"ל בעבורך אמר לבי לישראל בקשו פני . כי בבקשם את פני אבקש אני את פניך ויקחו האנשים ק"ו בעצמם אם לדוד כך למי שהוא מבקש עאכ"ו . ועד"ז אמר אבא חלקי' עשה בשביל אלו שאינם מבחינים בין אבא ובין אבא ור"ל שאם היו מבחינים היו מתפללים ומבקשים לאבא דיהיב מטרא ולא לאבא דלא יהיב מטרא . אבל עשה כדי שמגדולת העבד יהיה ניכר גדולת רבו . ואל תחמוד כבוד כו' ע"ד שאמר לעיל ואין כבוד אלא תורה ר"ל שהתורה בעצמה היא הכבוד האמתי יותר מכל הכבודו' שבעולם וז"ש אל תחמוד כבוד אחר יותר מלמודך את התורה הקדושה שזה לך כבוד אמתי · ואין הוא וכבוד אחר יכולין לדור מפני שנכללין בה כל הכבודו' שבעולם ומי שחומד כבוד אחר פוגם בכבוד האמתי שלו :

או יאמר כי אדם צריך שיכבד א"ע בשביל כבוד התורה כמו שמצינו בתנאי' הקדושי' שהיו מקפידים על פתיחת כבודם שדעתם היה לכבוד התורה אבל אם חומד כבוד יותר מלמודו נמצא הרואה בעצמו שהוא מבקש הכבוד בשבילו ולא בשביל התורה שבו . כי התורה שבו מעוטה והוא חומד כבוד הרבה עיין במד"ש . מלמודך ר"ל מרגילותך ולהיותך חומד כבוד יותר מן הכבוד שאתה מלומד בו אין מן הראוי עכ"ל . ואפשר הטעם שאפשר שלא יוכל לסובלו שיהי' לש"ש כראוי ונכון · ומה שאמר אצל גדול' אל תבקש ובכבוד אל תחמוד ובשולחן אל תתאוה לשולחנם של כו' כי אצל גדולה שייך לשון מבקש פ"ד אל תבקש

לך גדולות . כי הגדולה היא דבר מעלה וחשיבות והאדרה הרוממות וגדולת השגה וגדולת הכח והיכולת וגדולת החסד והרחמים · וגדולת העלה ורב העלילי׳ כמבואר בר״ח כנ״ל . וכל זה באדם עצמו ומבקש הדבר מעצמו לעצמו . והכבוד לא שייך זה כי בא לו כבוד מן החוץ מן אחרים שיכבדוהו ושייך בו לשון חימוד עד״ש חמד אותם מן נמרוד · כי המכבדים אותו הם פותחים כבודם ומרבים כבודו ושייך בו לשון חימוד . ובשלחן של מלכים שייך בו לשון תאוה שיכול להיות מתאוה בלא גריעות אחרים לזה אמר ואל תתאוה כו׳ ועיין מ״ש בספרי בענין לא תחמוד אשת כו׳ ע״ש :

חמשה קניים קנה הקב״ה בעולמו כו׳ ודקדקו המפרשים מהו לשון קניין · וכתב במד״ש שזה כמו אדם שקונה ונותן מעות בעד דבר החשוב אצלו מאוד ע״ש . וי״ל שזה ע״ד לך ה׳ החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו . ר״ל כל מי שעושה איזהו חסד שלך הוא מפני שאתה תשלם לאיש כמעשהו . והוא כמו סוחר שנותן הנאה הקטנה בעד הנאה גדול׳ קיימת כמ״ש בחו״ה וז״ש גומל חסדים טובים וקונה הכל ר״ל שהקב״ה בעולמו גומל חסדים טובים . וקונה הכל ר״ל שקונה כל החסדים אצל כל מי שעושהו באותו השכר שנותן לו . ועד״ז פי׳ מלאה הארץ קנייניך וזה פי׳ חמשה קניינים הנ״ל ר״ל שקנה אותן בעד שכר שנותן לישראל המקיימים שמים וארץ ומקיים את התורה והוי כאלו קנה אצל ישראל התורה ושמים וארץ ובהמ״ק שיבנה במהרה בימינו אמן :

סליק בסייעתא דשמיא

ספר

שפת אמת

ליקוטים נחמדים מפז ומפנינים יקרים
אשר יצאו מפי איש חי בוצינא דנהורא הרב הצדיק
קדוש יאמר לו ידיו רב לו בנגלות וגם בנסתרות
לשמו ולזכרו כבוד אומר כולו. כקש״ת מוה׳ משולם
פייביש הלוי העלער ז״לל״ה מנוחתו כבוד בק״ק
באהרדטשין נכד אדמו״ר הרב הקדוש המפורסים
אספקלריא המאירה מוה׳ משולם פייביש הלוי
מזבריזא זצלל״הה בעל דרך אמת

בדפים הרבני החריף וכו׳ הנגיד מו״ה יוסף פרידמאן נ״י
פה קאלאמיא בשנת תרמ״א לפ״ק

Sfath Emeth.

Verlag des Jozef Friedman. Kolomea.
Eigenthum des Verlägers Nachdruck verbothen
Druck v. M. Bilous in Kolomea 1880.

מכתב

מכבוד בן המחבר הרב החסיד המפורסים לילה כיום יאיר
לו לתורה ולתעודה פאר מעלותיו מי ימלל פרי קודש
הילולים כש"ת מוה' **שמעון מנחם מענדיל** הלוי
העליר שליטא מסטרעטין בן הרב הצדיק זצ"ל :

ב"ה שלום להאברך המופלג שלשלת היוחסין כ"ש מוהר"ר יוסף
פרידמאן נ"י מכתבו היקר על דבר מה שנתעורר להוציא
לאור איזה מאמרים אמרות טהורות אשר יצאו מפה קדשו של
א"א ז"ל וכי קראם בשם **שפת אמת** לנכון הגיעני. ואמינא
לפעלא טבא יישר חילו ואשרי לו אשר שם חלקו בחיים כמובא
בתנא דבי' אליהו א"א סוף פרק י"ג וז"ל ועתיד הקב"ה לישב
בבהמ"ד הגדול שלו וצדיקים יושבים לפניו ואומר להם אני הוא
שנמשלתם למיתה עלי ואני הוא שנהרגתם עלי לכן תהי' אתם
כמוני מה אני חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים כך תהי' אתם
חיים וקיימים לעולם ולעולמי עולמים וכו'. והנאני בשם **שפת
אמת** שנקרא להמאמרים כי אותיות הראשונות הם אש כאשר
הצדיק הקדוש מביטשאטש זללה"ה קרא על אבי ז"ל מז"ו ר' פה אש
מבראטשין ואותיות השניות הם פ"מ ר"ת משולם פייביש ואותיות
האחרונות הם ת"ת תפארת לאבי ז"ל וגם י"ל שנרמז בכל שם
מהשני שמות של אבי ז"ל תיו של תחיה כמו והתוית תיו :
כי זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב. יומא דל"ח ע"ב
מאי ושם רשעים ירקב אר"א רקביבות תעלה בשמותן דלא מסקינן
בשמייהו . ובשמות הצדיקים צדיק כתמר יפרח כמובא בכתבים
ס"ת קרח והיינו תיו תיו של תחיה דמסיק בדבות של אבי
הצדיק ז"ל ואותיות השניות של צדיק כתמר יפרח הם נוטריקון

דברו"ת משול"ש פייבי"ש כי אות כ' של כתמר הינה יסוד הסיבה רק כ' הדמיון והיינו דמפסיק תמיד בשמו ובמאמרי שמועותיו ששפתותיו דובבות שפתי אמת כי תורת אמת היתה בפיהו וגם י"ל תיו אחת של תחיה לשם אבי ז"ל ותיו אחת של תחיה לשם א"ז מזבריזא ז"ל אשר אבי ז"ל על שמו נקרא והוא גם הוא בשם אחד נקראו כאשר אמר אבי ז"ל לזקיניך ה"ה מו"ר הרב הגדול מוהר' מאיר הכהן ראפאפורט ז"ל ששאל את אבי ז"ל פעם אחד על איזה דברי תורה שאמר אבי ז"ל ושאל אותו זקניך ר' מאיר הלא בלקוטי יקרים בכתבי הקודש של זקינו מזבריזא ז"ל לא משמע כן והשיבו בזה הלשון איך בין דיך טאקי דער זיידי ר' פייביש מזבריז. ואח"כ התחיל לתרץ הדברים ונחזור לענינו אשר יפה כיוון לקרות להמאמרים של אבי ז"ל בשם שפת אמת כנ"ל:

ונוסף לזה ע"ד מאמר חז"ל יבמות דף צ"ו בסופו וריש דף צ"ז דא"ר"י א"ר מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים. וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע יה"ר שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז דא"ר"י משום רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר ומובא גם בסנהדרין היכו השתא יפה נקרא בשם שפת אמת שיש גם האותיות שם אבי ז"ל ותורת אמת אשר היה בפיו שפתותיו דובבות כמו בחיים. וזכר שמועת הצדיק וזכר שמו לתחיה ולברכה כנ"ל ובשם נפשנו בחיים יזכינו לראות בנחמות ציון וירושלים ולראות את אבותינו ז"ל עם כל הצדיקים בחיים עם לבושיהן. כתובות דף קי"א ע"ב בתוס' ד"ה בלבושיהן וז"ל משמע בלבושיהן שנקברו דהיינו תכריכין אבל בירושלמי דמגושא א"ר לבני וכו' שלא יעמדו בתכריכין אלא בלבושיהון מחיים:

ואגב דאתי לידן אכתוב נא מה שהגיגי אמרה נפשי בזה המאמר סנהדרין דף צ' ע"ב שאלה קליאפטרה המלכה את ר' מאיר ידענא דחיי שכבי שנאמר וכו' אלא כשהן עומדין ערומין עומדין או בלבושיהון הן עומדין אמר לה ק"ו מחטה מה חטה שנקברה ערומה יוצאת בכמה לבושין צדיקים שנקברו בלבושיהון עאכ"ו. הנה יש לדקדק מה זה שהשיבה ק"ו מחטה דייקא ולא משעורה או שאר מינין שנית מה זה שהשיבה כו' הלא כל המתים נקברים בלבושיהון. ונפרש זה נקדים מאמר זוהר הקדוש ויחי דף רכ"ד ע"א רבי יהודה פתח ואמר החרשים שמעו והעורים הביטו לראות וכו' עד ווי לההוא ב"נ דגרע יומוי קמי מלכא קדישא ולא שביק לעילא יומין לאתעטרא בהו בההוא עלמא ולאתקרבא בהדייהו קמי מלכא קדישא. ת"ח כד קריבו אינון יומין קמי מלכא קדישא אי הוא זכאי האי ב"נ דנפיק מעלמא סליק ועאל באינון יומין ואינון לבושי יקר

הקדמה

דמתלבשא ביה נשמתיה ואינון יומין הוי דפגם בהו ולא חב בהו וכו' עד זכאין אינון צדיקיא דיומיהון כלהון טמירין אינון לגבי דמלכא קדישא ואיתעביד מנייהו לבושי יקר דמתלבשא בהו בעלמא דאתי תמינן ברזא דמתניתין מאי דכתיב וידעו כי ערומים הם ידיעה ממש ידעו דהוה לבושי יקר דאתעביד מאינון יומין גרע מנייהו ולא אשתאר יומא מאינון יומין להתלבשא בי' וכו' עד דאשתדל אדם ועביד תשובה וקוב"ה קביל ליה ועביד ליה מאנא לבושא אחרנין ולא מן יומוי וכו' ובגמרא סנהדרין דף ע' ע"ב רבי יהודה אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות או"א עד שיטעום טעם דגן ולכאורה היכן רמיזא שקרא או"א אך מזה הזוהר נודע הכל כי מה שאומר רבי יהודה בזוהר היא מה שאומר רבי יהודה בגמרא שעביד אדם תשובה וקרא או"א והיא בבחי' שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך וקב"ה קביל ליה ועביד ליה מאנא לבושי אחרנין כנ"ל והיינו שהשיב רבי מאיר ק"ו מחטה היינו כר"י שאומר חטה היתה ונקרע ממנו הלבושין דיקר דיומוי מוקדם והיה נקרא ערום וע"י תשובה דעביד וקביל ליה קב"ה עביד ליה מאנין לבושין אחרנין ולצדיקים שלא נגרע מהם היומין בהם בבחי' ואברהם זקן בא בימים עאכ"ו שהם עומדין עם הלבושין דיקר ודו"ק ולכן השיב ר"מ לצדיקים דייקא וק"ו מחטה דייקא והבן ואף שר"מ אומר גפן היה עכ"ז להשיב להמלכה השיבה לדברי ר"י ויכול להיות שמודה לר"י שחטה היה ג"כ אך גם גפן היה בו שעי"ז הביא יללה:

ואסיים לך ממאמר אבי ז"ל שלא נרשם אצלך

בתהלים (כעיני עבדים וכו' כעיני שפחה וכו'. אמר אבי הצדיק ז"ל בשעת התחלת בני אחד להניח תפילין דרוש דרוש דרש ארוך ובתוכו אמר ע"ז כי ידוע שמבן י"ג ניתלווה היצ"ט המסייע לעבוד את פי ה' ומבקשים אז לה' על מה שלא טוב עשה ח"ו עד הנה ע"י המסית היצה"ר שיהיו נמחקים ולא יעשו רושם כלל כדין שטרי חוב המוקדמים ולא יהיו החובות נזכרים עוד והיינו כעיני עבדים וכו' שמקבלים עליהם לעבוד את אדוניהם כן עינינו אל ה' אלהינו כו' עד שיחננו ומבקשים מה' שיהיה כל החובות כעיני שפח"ה ר"ת בטר"י חו"ב המוקדמי"ן פסול"ין יען היה ע"י מסית המוקדם לפני בוא יצה"ט ויהיה נפסלים כדין שט"ח המוקדמים:

פעם אחת באה אליו אשה אחת שיתפלל עליה שלא תהיה מקשה לילד כי כן דרכה. אמר לה שתקיים מצות הכנסת אורחים בעין יפה ולא תהיה עוד מקשה לילד ואמר שזה נרמז בתורה בעל"ב תלדי בנים ר"ת עיניה צרה באורחים:

ועל עניין רעואל דעואל. מה שאמר אבי ז"ל גם אנכי לא ידעתי הדברים על בוריין רק זאת ידעתי שאמר שרבקה אמנו רמזה ע"ז בשני גדיי העזים ורבקה היא בגי' רעואל והנה מה שאמר על שני פירושי רש"י ז"ל בא גד ובזה היא פי' השני במזל הנ"ע לא ידעתי איך יבאו הדברים מפה צדיק אבי ז"ל:

וזכות אבי ז"ל יעמוד לנו שלא ניבוש בכיסופא לעלמא דאתי ולא נבוש בזה ולא נכלם בבא ונזכה להיות עם אותם הזוכים לחזות בנועם ה' אכי"ר:

כ"ד המצפה לתשובה שלימה ולרפואה שלימה בנו"נ הק' **שמעון מנחם מענדיל** בהה"ל מהור"ר **משולם פייביש** זללה"ה

מבראטשין

בראשית בדברי רש"י ז"ל אמר ר"י לא הי' צריך להתחיל התורה וכו' דברי רש"י ז"ל אינם מובני' כאשר תמה המזרחי דמ"מ אם יאמינו אה"ע ב"ד ובתורתו יאמינו גם בנבואת משה עבדו שהיא מפי הגבורה להנחילם הארץ ואיך יאמרו לסטים אתם ואם יכפרו בזה יכפרו בגוף הבריאה ונראה בכונתו ע"פ מ"ש ז"ל לדקדק אחרי שאין שום צווי ומצוה כלל בידיעת בריאת העולם למה הודיע ה' לנו כל זאת ונראה דכוונת הידיעה שהודיע לעם ה' ולרמוז להם באורייתא כל כחותיו ית' ושמותיו אשר על ידיהם ברא כל העולמות כמבואר בספרים וכונתו ית' הי' שממנו ילמדו ישראל עם קדושים לברוא עולמות ובריות בשמותיו ית' כאשר מצינו בדברי חז"ל רבא ברא גברא ובזה יסכרו פי דוברי שקר שאומרים עולם קדמון ומהם האומרים אשר אף אם ברא אל אחד עכ"ז כבר זזה ידו מהם וא"א לו לשנות עולמו שכבר נפסק כח השפע מהבריאה ואנחנו עם ה' מאמינים אשר הקב"ה בטובו מחדש בכית"ב ואלמלא כן לא הי' העולם עומד כרגע והמופת ע"ז הוא מאשר הצדיקים בוראים עולמות ובריות כנ"ל גם עתה ואלמלי שכבר פסק שפע אלקי איך נשפע להם שפע זה אלא ודאי ז"א ומכ"ש שא"א לומר שהעולם קדמון מע"ז וזה פי' משום כח מעשיו הגיד לעמו ר"ל כחותיו ושמותיו ית' הגיד לעמו (ע"ד לשון הגדה הנאמרה בסוד) ועי"כ יוכל ליתן להם נחלת גוים כיון שבכל יום מחדש מע"ב ובכל יום פנים חדשות באו לכאן ואין בזה אפילו כנותן מתנה דא"א לו לחזור (כאשר היקש והקדמונים) וברצונו נתנה וברצונו נטלה:

תולדות ברש"י ז"ל ע"פ ויעקב איש תם. תם כל מי שאינו חריף לרמות קרוי תם הדבר נפלא שדילג תיבת

איש

איש ופסקי' לקרא בסכינא חריפא וה"ל לציין ברישא איש תם ולסיים בסיפא מי שאינו חריף לרמות קרוי איש תם כלישנא דקרא. ונראה בכוונתו דבאמת יעקב אבינו הי' חריף לרמות כדבריהם ז"ל ומובא ברש"י פ' ויצא ע"פ ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא ופרש"י ז"ל אם לרמאות הוא גם אני אחיו אני ברמאות ועם עיקש תתפל ולכן דקדק רש"י ז"ל מי שאינו חריף לרמות קרוי תם לבד אבל יעקב אבינו דהוי חריף לרמות קרוי איש תם דהוי איש ועכ"ז הלך בתמימות ונתמם עם תמימים ע"ד שאמרו ז"ל ברפ"ק דחולין ע"פ אדם ובהמה תושיע ד' אלו בני אדם שמערימין בדעת ומשימין א"ע כבהמה:

בפסוק (ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו) לכאורה יפלא על יצחק אע"ה כאשר ראה מעשו עושה מעשים שלא כדת איך יאהב אותו. ויתכן לומר ע"פ מה שאירע בצדיק אחד בדורנו אשר היו לו בן שאינו הגון והי' הצדיק הנז' מחבבו תמיד בכל מיני חיבוב פ"א בתפלות ימים נוראים היו בוכה ומתחנן לפני השי"ת ואמר רבש"ע הרי בני בודאי אינו הגון ואעפ"כ אני מרחם עליו מאד מכ"ש אתה שתרחם על עמך ישראל ומאז הבינו העולם שזה שהיה מחבב תמיד את הבן הנז' בכדי שיהיה לו פתחון פה לבקש על ישראל. וזה ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו כי היו לו תמיד עי"ז ציד ופתחון פה לבקש ולהמליץ להש"י על יעקב:

ויצא (ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו. דהנה בגמרא יש פלוגתא לחד מ"ד אדם נידון בכל יום ולאידך מ"ד רק בר"ה וזה ויקח מאבני ר"ת "אדם "נידון "בכל "יום וישם מראשותיו מלשון ר"ה להיות נידון רק בר"ה והבן:

וישלח (לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כו') ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אותו שם). הנה ידוע כוונת רצון המלאך הלז שהיו שרו של עשו אשר לא היתה בכוונתו ורצונו ללחום ולנצח רק את יעקב לבדו מלחמה עצמיות אכן רצונו היו ללחום עמו מלחמה נצחיות אשר אם ינצח אותו תגיע גם לבניו אחריו ח"ו. והנה ידוע כשישראל במדריגה גדולה מכונים בשם ישראל וח"ו כשהם במדריגה קטנה מכוני' בשם יעקב. ולזה רצה המלאך לקלל את יעקב אע"ה וכוונתו אומרו לא יעקב יאמר עוד שמך ר"ל כשתהיו במדריגה קטנה המכונה בשם יעקב לא יאמר ולא יזכר ולא יפקד כלל שמך כי אם ישראל יהיו שמך רק כשתהי' במדריגה הגדולה המכונה בשם ישראל אז דוקא יזכר שמך וזה אומרו כי אם ישראל יהיה שמך כי ישרא"ל ר"ת "אמת "יש "לו "רגלים "שקר "אין "לו "רגלים, וכיון שראה יעקב שקילל אותו המלאך בשמו הטיב ואמר לו הגידה נא שמך רצה ג"כ לקלל אותו באופן זה. וכד ראה המלאך שיעקב הבין כוונתו ורצה גם הוא לקלל אותו חזר ובירך אותו באמרו למה זה תשאל כי תשא"ל ר"ת "שפת "אמת "תיכון "לעד דהנה ידוע כי יעקב מדת אמת כדכתיב תתן אמת ליעקב ובירך אותו שפת אמת תכון לעד בין כשתהיו בבחינה גדולה ובין כשתהיו בבחינה הקטנה והבן:

ויחי (שים נא ידך תחת ירכי.) נראה עפ"מ דאיתא בספרים דצדקה הוא תיקון על פגם הברית. וזה שים נא ידך פי' צדקה תחת ירכי הוא פגם הברית:

שמות (ויאמר פרעה מלך מצרים למילדות העבריות למה עשיתן הדבר הזה כו' ויאמרו המילדות כי לא כנשים המצרית העבריות כי חיות הנה כו') הנה הצדיקים נקראים מילדות

מילדות העבריות כי הם מחזירים למוטב את ישראל ומכניסים הרהורי תשובה בלבם. והס"מ נקרא מלך מצרים והנה כשהצדיק רוצה להתחיל את פיו בדברי תוכחה ומוסר לייסר את העם הס"מ רוצה להעבירו מזה באמור לו היאך אתה רוצה לייסר את העם הלא אתה בעצמך ג"כ עברת על חטא הלז או עכ"פ על נידנוד הנכנס תחת סוג החטא הזה אמנם הצדיק צריך לחזק א"ע ולא ישמע אותו וזה נרמז כאן בתוה"ק ויאמר מלך מצרים היינו הס"מ למילדות העבריות היינו הצדיקים מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיין את הילדים. פי' שחטא הזה שאתם בעצמכם עושים איך אתם יכולין להחזיר אחרים בתשובה. ותאמרן המילדות היינו הצדיקים כי לא כנשים המצריות העבריות כי חיות הנה. ר"ל הנפש העבריות אינם כמו המצריות כי חיות הנה כי לכל אחד יש לו חיות בעצמו המעורר אותו והוא החלק אלהי ממעל ובטרם תבוא אליהן המילדת פי' הצדיק וילדו חוזרים בתשובה והצדיק אינו אלא זוכר אותו:

בשלח בדברי רש"י ז"ל בראותם מלחמה ושבו מצרימה ופרש"י ז"ל אם הלכו דרך ישר היו חוזרים ומה אם כשהקיפם אמרו וכו' והוא תמי' וכי יסודא ועוד לקרא ונראה דהוי קשה ליה לרש"י ז"ל לישנא דקרא דהתחיל בלשון ספק פן ינחם ומסיים ושבו מצרימה דמורה על ודאית. וגם מי איכא ספיקא קמיה שמיא ומה זה פן. לכן פרש"י ז"ל דשפיר דוקא דאם היו הולכים דרך ישר היו חוזרים ורק לשון הספק הוא ע"ד שכתבו הקדמונים ז"ל ליישב קושית הרמב"ם מידיעה ובחירה שסותרים זא"ז וכתבו ז"ל דבאמת הידיעה אינו מכרחת רק הדיבור עד"ש ההוא אמר ולא יעשה ודיבר ולא יקימנה הנה כי כן זה כוונת הקרא

הקרא כי אמר אלקים פן ינחם בראותם מלחמה ושבו מצרימה דאם הוי אמר דשבו מצרימה לבד הוי הדיבור מכריח אבל עכשיו אין כאן דיבור דאף תיבת ושבו מצרימה אין לו הכרע דאי קאי על תיבת פן גם זה אינו מכריח:

בפסוק (מי יתן מותנו לפני ה' באכלינו לחם לשובע) והנה לכאורה קשה מאי נפקא מינה אם ימותו על סיר הבשר או לאו ויש לפרש כי ישראל ראו שהקב"ה רוצה שיהיה להם מסירת נפש ביה ובמדבר ע"כ אמרו מי יתן מותנו פי' מסירת נפש שלנו בשבתינו על סיר הבשר אף בשעת האכילה יוכל להיות ג"כ מ"נ וע"ז א"ה כו' ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים כי היא מאכל מלאכים ויזדכך גופכם ובזה אנסנו הילך בתורתו אם לא תנסנו אם יהיה לכם מ"ן או לא כי בלא זה יוכל להיות שיטעו א"ע ולא יהי' מ"נ האמיתי:

יתרו ברש"י שם ומשה היכן היה והלא הוא שילא לקראתו ועשה לו כל הכבוד הזה אלא תלמד בהיה משה עומד ומשמש לפניהם. והנה לכאורה בפשיטות הוה ליה להקשות ומשה היכן היה דלא יתכן לומר שמשה לא היה אצל חותנו יתרו ומ"ש רש"י בלשונו הלא היה שילא לקראתו נראה כשפת יתר לכן נראה לומר דדבר גדול דבר בזה רש"י ז"ל והוא עפ"מ דקי"ל שאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב רק באופן שהרב בעצמו חולק לו כבוד או מותרין לחלוק לו כבוד ומעתה המשך דברי רש"י כ"ה ומשה היכן היה וא"ת שהלך בכוון בכדי שיחלקו כבוד ליתרו שהיה תלמידו ובפניו לא היו רשאין לזה כתב רש"י והלא היה שילא לקראתו ועשה לו את כל הכבוד הזה ור"ל א"כ מותרין תו כל העם לחלוק לו כבוד אף שהיה בפני משה והבן:

בפסוק

בפסוק (דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן
נמות ויאמר משה אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא
האלקים ולבעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו) ויש לדקדק
ע"ז (א') הלא אז ישראל הי' בדרגה הגדולה אשר פסקה זוהמתן
והיה דוגמת מלה"ש כמאמרם ז"ל מי גילה רז זה לבני לשון
שמה"ש משתמשין בו עושים דברו לשמוע בקול דברו ולבסוף
אמרו פן נמות דהוא יראת עונש (ב') ישראל אמרו אל ידבר עמנו
אלהים ומשה אמר לבעבור נסות אתכם בא האלהים באות ה'
הידיעה. אך בלעת הדברים כך הם כי אמרו חז"ל ויתיצבו בתחתית
ההר מלמד שכפה עליהם הר כגיגית אם תקבלו מוטב וא"ל שמה
תהי' קבורתכם וע"ז רעדה אחזתם איך הם ח"ו בדרגה פחותה
ח"ו לדבר אתם יראת העונש אחרי שהם בדרגת יראת הרוממות
דוגמת מלה"ש כנ"ל וע"ז אמרו דבר אתה עמנו ונשמעה היינו
בדרגה שאתה בה הוא יראת הרוממות ואל ידבר עמנו אלהים
שהוא מדת הדין פן נמות ויאמר משה אל תיראו היינו כי
לתכלית לא תהי' בדרגת יראת העונש כי לבעבור נסות אתכם בא
האלהים באות ה' הידיעה של אלהים ר"ל נסות פרש"י לשון הרמה
וגדולה בא האלהים עי"ז תבואו ליראת הרוממות כי מקודם צריך
להיות דרגת יראת העונש ואח"כ תבואו ליראת הרוממות אך
לבלתי תחטאו והמה באו מיד ליראת הרוממות דוגמת מלה"ש
ובזה הודיעם משה אף שבאמת אתם כבר הגעתם ליראת הרוממות
אותי דרגה מקודם ליראת העונש ואחר כך תגיעו ליראת
הרוממות:

משפטים בפרש"י ז"ל ורצע אדוניו את אזנו וגו' אזנו
הימנית או אינו אלא שמאלית ת"ל אוזן אוזן
לג"ש

לג"ש וכו' ומה ראה אוזן לירצע כו' כל הרואה ישתומם דדברי רש"י ז"ל מוכחים דקושיות מה ראה אוזן לירצע תלוי בקודם לו דילפינן ג"ש ומוכח הוא מלשון ומה בוא"ו המוסיף ועוד דא"כ קושיא זו ה"ל לרש"י ז"ל להקדים מה ראה אוזן לירצע ואח"כ לפרש איזה אוזן ומדאקדמיה מוכח כנ"ל והנה דבר הוא ונראה ע"פ הידוע מפי ספרים וסופרים בבריאת האדם בצלם אלהים דוגמת קומה העליונה ברמ"ח אברים ושס"ה גידים וכל אבר באדם מכוון נגד מצוה פרטית לאמר לו קום עשה מצוה פלונית והמשכיל ע"ד אמת יעמוד על מתכונתם הנה כי כן אלמלא הג"ש דאוזן אוזן הוי אמרינן דאוזן שמאל נרצע אחרי דנגד אוזן ימנית נמצא מצוה אחרת הזאת המצורע וא"כ לא תקשי מה ראה אוזן לירצע כאשר שלא יקשה על כל המצות הנעשים באבר פרטי כהזאת המצורע וכדומה דכן גזרה חכמתו ית' ולפניו גלוי אבל אחרי דיש לנו ג"ש דהוי כאלו קבלנו מסיני דאוזן ימנית הוא א"א לומר דמצות רציעה מכוונת נגד אוזן ימנית דהרי שתי מצות באבר אחד ליכא א"כ תיקשי ומה ראה אוזן לירצע:

שמיני ברש"י לפי שהיה אהרן בוש וירא אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת כי הנה ידוע בדרך הטבע שאדם כשהוא ירא אינו בוש ואם הוא בוש אינו ירא אך בעניני עבודת השם יתכן בושה ויראה ביחד כהבושה מחמת האהבה ע"כ א"ל משה למה אתה בוש הרי יש לך יראה ובדרך הטבע כשאדם ירא אינו בוש אע"כ לכך נבחרת שיש לך אהבה והבושה מחמת אהבה ומפני כך בחר בך השי"ת:

או יאמר עפ"מ דנבין מאמר חז"ל בש"ס אמר הקב"ה למשה כשראית לא ראיתי עכשיו בראיתי לא ראית

וצריך

וצריך טעם להבין דבריהם דלפי פשוטו תוקשה היא לומר שהשי"ת היה מגלה א"ע עם משה רבינו ע"ה כשרצה משה לא רצה השי"ת אח"כ שוב רצה השי"ת משה לא רצה לכן היה אפשר לומר שפירוש דבריהם כך היא כשרצה משה וא"כ היה נראה כרוצה את הכבוד ח"ו אז לא רצה הש"י כענין כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו ועכשיו כשמשה רבע"ה לא רצה והיה מונע א"ע מהכבוד אז שוב רצה השי"ת כענין כל הבורח מהכבוד הכבוד רודף אחריו ועפ"ז יתכנו דברי רש"י ז"ל כאן שאמר משה לאהרן למה אתה בוש לכך נבחרת ור"ל משום שאתה בוש וא"כ מנעת א"ע מפני הכבוד מהטעם הזה נבחרת והבן:

בהעלתך (האנכי הריתי את העם הזה ואם אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האומן את היונק) הנה לכאורה לפלא היא לומר על משה רבע"ה אשר הי' אוהב נאמן לישראל ומסר נפשו עבורם כאשר אמר להקב"ה בעבורם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת ואם אין הרגני הרוג והאיך יתכן על פי פשטות אשר יאמר האנכי הריתי העם הזה ואפשר לומר דהנה משה רבע"ה השיג בהשכלתו מ"ט שערי בינה רק השער הנו"ן לא השיג כמו דאיתא בש"ס ושער הנו"ן היא המכונה בשם אם שממנה יוצא השפעת החכמה ויראת ה' כאם הלז שממנה יוצא השפעות הולד ליונק ומעתה אפשר לומר שזה כוונת משה רבע"ה האנכי הריתי את העם הזה ור"ל הריתי היא לשון אם והרצון הכי השגתי שער הנו"ן הנקראת אם להשפיע עליהם יראת השם להאמין בך באמונ' שלימ' וזה כאשר ישא האומן פי' האומן היא ל' אם כאם הזו המשפעת לילד ליונק והבן:

ואתחנן בפסוק (וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה

המצוה וגו׳) שמעתי ממו״ר הרב הק׳ המפורסים וכו׳ מוה׳ מנחם מענדיל זצלל״ה מקאסיב שביאר הפסוק הנז על פי מה שסיפר מהרב ר׳ יוסקי דק״ק יאס שהלך פ״א על ענין צדקה ונתן לו עשיר א׳ נדבה הגונה ותבע הרב הוחו הרבה יותר ושאל העשיר את הרב איך יכול לתבוע ממנו יותר מכפי אשר נקצב מחז״ל אל יבזבז אדם יותר מחומש והשיבו הרב ר׳ יוסקי זה מיירי דוקא מקיום מצות צדקה אך והטאך בצדקה פרוק היא חוב וחוב גובין אפי׳ מגלימ׳ דעל כתפא ובזה פי׳ מורי הק׳ הנ״ל וצדקה תהי׳ לנו היינו שיחשב לנו לצדקה ולא לחוב כי נשמר לעשות את כל המצוה ולא יהיה עלינו חוב עכ״ד הק׳ :

ואפשר לומר פי׳ הפסוק הנ״ל באופן זה כי ידוע מספרים הקדושים שרמ״ח אברים מכונים לרמ״ח עשין ושס״ה גידין לשס״ה ל״ת והנה צריכין חקירה ע״ז מפני מה האיברים מכוונים לעשין וגידים לל״ת וכי מפני שהמספר היא כך תהי׳ מלתא בלא טעם ואפשר לומר הטעם דק״ל אין בגידין בנ״ט וע״כ העשין במה שעושין המצוה היא נ״ט לאבר להחיותו והגידין אין בנ״ט כמו הל״ת שהיא בשב ואל תעשה ויש בזה דרך לעשות מל״ת מצות עשה ולהחיות גם הגידין היינו דהוקשו חז״ל אהא דאמרי׳ ישב אדם ולא עבר עבירה נחשב לו כאילו וכו׳ מת״ם חשב לעשות ונאנס ולא עשה כו׳ ואוקמי בבא לידו דבר עבירה ואיתא בחדרים שאם יושב אדם ואינו יכול לעשות דבר מצוה יקבל ע״ע אם תבוא לידו עבירה בלא יעבור עליה וא״כ היא עושה מל״ת מצות עשה שהיא מחשב לעשות ובזה יש לפרש וצדקה תהיה לנו שנעשה צדקה בשס״ה גידין שלנו להחיותם ולתת להם טעם כי נשמור לעשות שנעשה ממל״ת עשה כי כל מקום שנאמר השמר

פן ואל אינו אלא ל"ת והיינו כי נשמור בנעשה מן השמר שהיא ל"ת מ"ע שהיא לעשות והבן :

ועפ"ד של מו"ר הרה"ק הנ"ל נראה לפרש הפ' לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים דהיינו אם הצדקה היא שלך שאנו מחוייבים ליתן לך צדקה בתורת חוב משום שטאך בצדקה פרוק אז ולנו בושת הפנים כי לנו יאות שיהיה הצדקה בתורת צדקה ממש ולא בתורת חוב :

ראה (את הברכה אשר תשמעון ופרש"י על מנת אשר תשמעון אפשר לומר כוונת רש"י דמשה רבע"ה באהבתו לישראל היה משתוקק מאד שהברכות יחולו עליהם מיד ולזה אמר להם אשר תשמעון כאשר פרש"י ז"ל ע"מ אשר תשמעון ובש"ס אמרי' כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי א"כ יחולו הברכות עליהם מיד :

בתהלים (ה' מנת חלקי) להיות שביער חמץ היא על ידי הארבעה יסודות אש מים רוח עפר וחלקי היא נוטריקון חם לח קר יבש אשר נכלל בהארבעה יסודות הנ"ל וכאשר יזכה האדם לבערם על ידי הארבעה יסודות הנ"ל הנרמז בתיבת חלקי, וכוסי ומקיים מצות ד' כוסות כראוי אז אתה תומך גורלי יזכה ליום הכיפורים הקדוש לגמר חתימה טובה כי יום הכיפורים מכונה בשם גורל שיהיה לטובה :

בפסוק (צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים כן בקודש חזיתיך) : דהנה המחקרים חקרו דהמים אינם פועלים לעשות טוב באדם רק מרחיקין את ההיזק כי אם לא יהיה לו מים ימות בצמא והנה ידוע כי המצות ל"ת גם כן אינם פועלים לעשות טוב באדם שיזכה עי"ז למדריגה גדולה רק מרחיקין

מרחיקין את ההיזק כמים ומעתה פשט הכתוב כ"ה כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים ר"ל כשאני שומר מצות ל"ת הדומה למים כן בקודש חזיתיך פי' כמצות עשה שהם פועלים לעשות טוב בזה שזכה ע"י למדריגה גדולה וזה פירוש דברי הש"ס אין בגידין בכ"ע כי הנה ידוע דרמ"ח איברים הם כנגד הרמ"ח עשה והשס"ה גידין הן כנגד השס"ה ל"ת נמצא דהגידין הן כנגד מים שאינם פועלים ליתן טעם וכנ"ל והבן :

בפרקי אבות הוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם . פי' הוי מתאבק בעפר הנטפלין לת"ח אשר אף אם אינם ת"ח גמורים וזהו פי' של רגליהם ושותה בצמא את דבריהם אף תדבק לתלמידיהם של ת"ח אשר נקראים רגליהם העפ"כ תדע ג"כ כי צמא אתה וזה תהיה סבה שתשתה את דבריהם :

בש"ס ברכות דף ס"א ע"ב אמרו מלה"ש לפני הקב"ה זו תורה וזו שכרה ממתים ידך ה' ממתים מחלד. אמר להם חלקם בחיים . נראה דאיתא בעירובין דף כ"א ע"ב תנו רבנן מעשה בר"ע שהיה חבוש בבה"א והיה ר"י הגרסי משרתו בכל יום ויום היו מכניסין לו במדה יום אחד מצאו שומר בה"א אמר לו היום מימך מרובין שמא לחתור בה"א אתה צריך שפך חציין ונתן לו חציין כשבא אצל ר"ע אמר לו תן לי מים שאטול ידי א"ל לשתות אין מגיעין ליטול ידך מגיעין א"ל מה אעשה שחייבין עליהן מיתה מוטב אמות מ"ע ולא אעבור על דעת חברי : וזהו שאמרו מלה"ש זו תורה וז"ש על ר"ע שאמר ממתים ידך ה' היינו מוטב אמות מ"ע ממתים מחל"ד היינו שלא אעבור על דברי חברי ואהיה חייב מיתה כדין העובר על דברי חכמים ח"ו והיינו

מחלד

שפת אמת

מאל"ד נוטריקון מצוה לשמוע דברי חכמים. והשיב להם הקב"ה חלקם בחיים ·

בש"ם גדולה הכנסת אורחים בתוך ביתו יותר מהקבלת פני השכינה לכאורה הי' די לומר דשוה להקבלת פני השכינה. לכך נראה לומר דהורה לנו בזה מוסר השכל דאם בוא יבא אורח הגון אצל הבע"ה צריך להשכים א"ע ולילך לאכסניא של האורח וליתן לו נדבה הגונה כי אין זה כבודו של האורח הלז לילך לבית הבעה"ב ויאמר הבעה"ב בלבו שאם הוא ילך לאורח אולי יהיה לו להאורח התפארות מזה שבעה"ב בא אצלו וכיון שיהיה לו התפארות אזי ממילא אין אני והוא יכולין לדור במקום אחד וא"כ לא יהיה שם קבלת פני השכינה לזה אמר גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה :

או יאמר באופן זה דלכאורה "בתוך ביתו„ שפת יתר הי' דהיה די לומר גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכי' לזה אפשר דהכונ' כגדולה הכנסת אורחי' בתוך ביתו היינו מה שהוא מכניס א"ע בעולם בתוך ביתו כאורח שהוא בעולם הזה רק כאורח נטה ללון זה גדול יותר מקבלת פני שכינה וד"ל :

בזמירות ליל שבת. לו יהיה גבר שנין אלפין לא יעול גבורתך באושפיזא. כי ידוע שיש שני אלפין שממתיקין את הגבורה אלוף של אמת אם לא יהיה אלוף יהי' נשאר מת ח"ו והאלף של אדם כי בלא אלף יהי' דם ח"ו וא"כ צריך כל איש להמתיק אלו הב' אלפין האלף של אדם להיות אדם השלם וגם האלף של אמת וזה הפי' לו יהיה גבר שנין אלפין ב' אלפין של אדם ואמת ויהיה ממתיק את הגבורה לא יעול גבורתך באושפיזא לא יהיה עוד גבורה ונמתקין יהיו כל הדינים :

DATE DUE TO RENEW CALL
422-3900